

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
КАФЕДРА ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ
КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему

«УЧАСТЬ ІНСТИТУТІВ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ВЛАДИ
У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ»

Студент(ка) 2 курсу магістратури заочної форми навчання спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньо-професійної програми «Парламентаризм та парламентська діяльність»

Манько Марта Іванівна

Науковий керівник
доктор політичних наук, професор, доктор суспільних наук, професор гуманітарних наук (Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej Республіки Польща)

Гошовська Валентина Андріївна

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі немає запозичень із праць інших авторів без відповідних посилань

Студент(ка)

(підпис)

Робота допущена до захисту в екзаменаційній комісії рішенням кафедри парламентаризму від 08 12 2023р., протокол № 14

Завідувач кафедри парламентаризму, доктор політичних наук, професор

Гошовська Валентина Андріївна

(підпис)

Київ – 2023

АНОТАЦІЯ

Манько М.І. Участь інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України – Кваліфікаційна магістерська робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна магістерська робота на здобуття ступеня вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». – Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, 2023.

Зміст анотації. У магістерській роботі проаналізовано стан наукової розробки проблеми участі інститутів представницької влади; виявлено сутність та особливості участі інститутів представницької влади; охарактеризовано загальну специфіку та стан участі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України; виявлено нормативно-правові та організаційні засади участі інститутів представницької влади в Україні; на основі аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду виявлено дієві механізми участі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України; розроблено та науково обґрунтовано рекомендації щодо підвищення участі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові країни.

Ключові слова: представницька влада, відбудова, війна, інститути представницької влади, Верховна Рада України, місцеві органи самоврядування.

ANNOTATION

Manko M.I. The Participation of representative power institutions in post-war reconstruction of Ukraine. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Qualifying scientific work for obtaining an educational degree at the second level of higher education (Master's degree), field of study: 28 «Public Management and Administration», specialty: 281 «Public Management and Administration». – Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine, 2023.

Contents of annotation. The master's thesis analyzes the state of scientific development of the problem of participation of institutions of representative power; the essence and features of the participation of institutions of representative power were revealed; the general specifics and state of participation of institutions of representative power in the post-war reconstruction of Ukraine are characterized; revealed the legal and organizational principles of participation of institutions of representative power in Ukraine; based on the analysis of foreign and domestic experience, effective mechanisms for the participation of institutions of representative power in the post-war reconstruction of Ukraine were identified; recommendations on increasing the participation of institutions of representative power in the post-war reconstruction of the country were developed and scientifically substantiated.

Keywords: representative power, reconstruction, war, institutions of representative power, Verkhovna Rada of Ukraine, local self-government bodies.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ УЧАСТІ ІНСТИТУТІВ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ВЛАДИ.....	8
1.1.Наукові розробки проблеми участі інститутів представницької влади	8
1.2.Участь інститутів представницької влади: сутність та особливості	21
РОЗДІЛ 2 ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ УЧАСТІ ІНСТИТУТІВ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ВЛАДИ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ	27
2.1.Участь інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України: загальна специфіка та сучасний стан в Україні	27
2.2.Нормативно-правові акти та організаційні засади участі інститутів представницької влади в Україні.....	35
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ УЧАСТІ ІНСТИТУТІВ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ВЛАДИ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ	44
3.1.Зарубіжний та вітчизняний досвід застосування дієвих механізмів участі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові країни	44
3.2.Рекомендації щодо підвищення участі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України.....	53
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66

ВСТУП

Повномасштабне вторгнення ворога на територію України є однією з найтрагічніших подій сьогодення. Війна, розв'язана росією, має значний вплив на глобальну безпеку, економіку та політику, спричинила масову міграцію населення. Війна в Україні є не лише локальним конфліктом, а й глобальним викликом. Вона загрожує безпеці Європи та світу, адже може призвести до посилення геополітичних протиріч і конфліктів. Відтак, може спричинити нову хвилю міграції та економічну кризу. Повоєнний розвиток України буде мати важливі наслідки як для самої країни, так і для регіону та світу.

Війна в Україні вплинула на роль і значення інститутів представницької влади. Ці інститути стали більш важливими для забезпечення єдності та стабільності суспільства в умовах війни. У цьому процесі інститути представницької влади відіграють ключову роль. Вони відповідають за розробку та реалізацію стратегії відновлення, а також за забезпечення прозорого та справедливого розподілу ресурсів.

Актуальність дослідження визначається його відповідністю нагальним проблемам розвитку України та світу. Війна в Україні має вирішальне значення для формування нового світового порядку. Україна є ключовим гравцем у регіоні, і її повоєнний розвиток матиме значний вплив на безпеку та економічний розвиток Європи та Азії.

Важливість дослідження визначається його можливістю внести внесок у розвиток знань у сфері публічного управління. Робота досліджує роль інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України. Це нова тема, яка досі не була предметом детального дослідження. Робота може допомогти краще зрозуміти, як інститути представницької влади можуть сприяти успішній реалізації повоєнного відновлення України.

Тому дослідження ролі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України є надзвичайно актуальним. Воно допоможе розробити

рекомендації щодо посилення ролі цих інститутів у цьому процесі.

Важливість роботи визначається її можливістю зробити внесок у розвиток знань у сфері публічного управління. Робота досліджує роль інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України. Це нова тема, яка досі не була предметом детального дослідження. Робота може допомогти краще зрозуміти, як інститути представницької влади можуть сприяти успішній реалізації повоєнного відновлення України.

Робота також може бути корисною для практики. Її рекомендації можуть бути використані для посилення ролі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України.

У контексті магістерської роботи, яка присвячена вивченню ролі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України, важливо звернути увагу на такі питання:

1. Як війна вплинула на роль і значення інститутів представницької влади в Україні?
2. Які виклики та можливості стоять перед інститутами представницької влади в повоєнній Україні?
3. Які рекомендації можна сформулювати щодо посилення ролі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України?

Відповіді на ці питання допоможуть краще зрозуміти роль інститутів представницької влади у повоєнній Україні та розробити рекомендації щодо їхнього посилення.

У найближчій перспективі варто акцентувати на посиленні повноважень та розширенні впливу представницьких органів державної влади, оскільки самі громадяни стають ближчими учасниками у процесі публічного управління загалом, а це включає й законодавчу діяльність. В наш час потенціал громадської участі залишається недооціненим, зокрема в контексті лобіювання публічних інтересів, впровадження принципів реального народовладдя та інших аспектів.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є виявлення сутності та

особливостей участі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України.

Завданнями кваліфікаційної магістерської роботи є:

- проаналізувати стан наукової розробки проблеми участі інститутів представницької влади;
- виявити сутність та особливості участі інститутів представницької влади;
- охарактеризувати загальну специфіку та стан участі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України;
- виявити нормативно-правові та організаційні засади участі інститутів представницької влади в Україні;
- на основі аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду виявити дієві механізми участі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України;
- розробити та науково обґрунтувати рекомендації щодо підвищення участі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові країни.

Об'єктом кваліфікаційної магістерської роботи є процеси участі інститутів представницької влади в Україні.

Предметом кваліфікаційної магістерської роботи є участь інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України

Теоретико-методологічною основою кваліфікаційної магістерської роботи є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: індукції, дедукції, синтез, аналіз, системний підхід, порівняння, індексний, графічний, монографічний методи.

У процесі дослідження для вирішення поставлених завдань використано системний та міждисциплінарний підхід, а також такі методи дослідження: термінологічного аналізу (при дослідженні понять “парламентаризм”, “представницька влада” тощо); порівняльного аналізу (для розгляду зарубіжного та вітчизняного досвіду застосування дієвих механізмів участі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові країни); прогнозування

(для визначення шляхів підвищення участі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України).

Крім того, в роботі були використані методи структурно-функціонального аналізу, індукції і дедукції, абстрагування і конкретизації, аналізу і синтезу, узагальнення тощо.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ УЧАСТІ ІНСТИТУТІВ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ВЛАДИ

1.1. Наукові розробки проблеми участі інститутів представницької влади

Термін «представницька влада» у вітчизняному науковому середовищі залишається недостатньо науково перевіреним, викликаючи в політичній науці використання кількох взаємовиключних підходів до його визначення. Це призвело до того, що поняття «представницька влада» інтерпретується як «нерозривно пов'язане та конгруентне законодавчій владі, де парламент відіграє ключову роль на підставі принципу поділу влади. Воно не тотожне законодавчій владі, оскільки представляє собою суму повноважень, делегованих народом своїм обраним представникам, об'єднаним у колегіальні установи (парламент, муніципальна рада) на визначений термін, та самі органи влади» [1].

З очевидністю слід визнати, що у контексті децентралізації державної влади успішність реформування публічної влади нерозривно пов'язана з ефективністю представницької влади. Основною місією цієї влади є запобігання відродженню тоталітаризму та посиленню авторитаризму, ефективне представництво інтересів народу, забезпечення можливості громадян впливати на владу та контролювати її дії, мінімізація корупції і бюрократизму, а також створення умов для активізації участі громадян у розробці та ухваленні значущих суспільних рішень.

В особливому розгляді перебігає активізація представницької влади в процесі державотворчості України. Це ґрунтується на впровадженні публічної влади від імені та на користь народу, через обрані колегіальні органи. Ці органи, взаємодіючи з усією системою державного управління та органами

місцевого самоврядування, несуть відповідальність перед українським народом на засадах демократії та відкритих процедур.

На сучасному етапі представницька влада є ключовою формою реалізації народовладдя та захисту народного суверенітету. Власне через неї можливе безперервне та невідкладне функціонування державної влади, прийняття суспільно важливих рішень на професійному рівні, що стає ключовою умовою існування сучасної держави.

Важливим для здійснення представницької влади є здатність людей об'єднуватися для захисту своїх інтересів. Політичні асоціації, які виникають на основі спільних поглядів і цінностей, можуть слугувати протипагою деспотизму та сваволі.

Щоб стати ефективними інструментами політичного впливу, політичні асоціації повинні пройти певні етапи розвитку. Спочатку вони об'єднують людей на основі спільних ідей. Потім вони утворюють невеликі об'єднання, які можуть впливати на політичний процес. Нарешті, вони формують місцеве самоврядування, яке є основою для державного управління.

Загальні вибори є важливим механізмом відбору представників народу до органів влади. Вони також є освітнім процесом, який допомагає людям зрозуміти важливість представницького правління. Крім того, вибори сприяють балансу між професіоналізмом бюрократії та ефективним контролем з боку громадян.

Ефективність представницького правління залежить від двох умов. По-перше, люди повинні поважати це право і погоджуватися з його принципами. По-друге, вони повинні бути готові брати участь у політичному процесі і виконувати свої громадянські обов'язки.

Парламент – це представницький орган державної влади, який обирається населенням і здійснює представницьку та законодавчу владу. Термін «парламент» виник у середньовічній Англії, але походить від французького слова «parler», що означає «говорити» [2]. В сучасному розумінні терміну "парламент" вказує на «представницький орган, що володіє представницькою

та законодавчою владою, і є необхідною складовою демократичної системи управління, обирається населенням» [3].

Ідея народного представництва виникла в Стародавній Греції. Платон, Арістотель та інші мислителі того часу вважали, що народ не може самостійно управляти державою, тому його інтереси повинні представляти обрані представники.

Римський сенат також був представницьким органом влади. Він складався з представників знаті та служив для обговорення важливих державних питань.

У сучасних демократичних державах парламент є одним із ключових інститутів державного управління. Він відповідає за розробку та ухвалення законів, контроль за діяльністю уряду, а також за вирішення інших важливих питань, що стосуються інтересів суспільства.

Парламентаризм – це система державного устрою, при якій законодавча влада належить парламенту, який обирається населенням. Парламентаризм відзначається багатогранністю, тому є об'єктом досліджень представників різних галузей науки.

Основу парламентаризму складають такі принципи [4]:

1. «Принцип розподілу влади – це принцип, згідно з яким влада в державі розподіляється між законодавчою, виконавчою та судовою гілками. У парламентських системах законодавча влада є найважливішою, оскільки вона відповідає за ухвалення законів, які є основою для діяльності інших гілок влади.

2. Визнання головної ролі законодавчої влади – це принцип, згідно з яким законодавча влада має найвищий статус у державі. Парламент у парламентських системах має широкі повноваження, включаючи право ухвалювати закони, контролювати діяльність уряду та затверджувати бюджет.

3. Суверенітет народу – це принцип, згідно з яким народ є джерелом влади в державі. У парламентських системах народ реалізує свою владу через парламент, який обирається на основі загального виборчого права.

4. Загальне виборче право – це принцип, згідно з яким право голосувати на виборах мають усі громадяни, які досягли встановленого законом віку. У парламентських системах загальне виборче право є основою для легітимності парламенту.

5. Політичне панування найбільш популярних партій – це принцип, згідно з яким у парламентських системах найбільш популярні партії формують уряд. Цей принцип забезпечує стабільність та ефективність державної влади».

У сучасному світі парламентаризм є найпоширенішою формою державного устрою. Парламентські системи існують у більшості розвинених країн світу, а також у багатьох країнах, що розвиваються.

Парламентаризм у сучасному світі переживає трансформацію, яка проявляється у посиленні виконавчої влади та ролі уряду. Це пов'язано з низкою факторів, серед яких зростання складності та динамізму сучасного світу, посилення ролі міжнародних відносин та розвиток технологій.

Важливим етапом у розвитку парламентаризму стали праці відомих британських та французьких мислителів, які сформулювали фундаментальні ідеї щодо демократичного устрою держави. Серед них Джон Локк, який обґрунтував ідею розподілу влади на законодавчу, виконавчу та судову.

Дж. Локк у своїй праці «Два трактати про правління» визначає «представницьку владу через концепцію громадянського суспільства» [1]. Він розглядає громадянське суспільство як єдність, де правила вирішуються законом, відмінно від природного стану. Локк вбачає, що повноцінний захист і справедливі відносини в громадянському суспільстві забезпечується через власність, і відзначає, що і держава, і громадянське суспільство базуються на цьому принципі. Отже, у контексті громадянського суспільства, в якому громадянами вважають тих, хто володіє власністю, соціальний договір повинен гарантувати недоторканність власності та підкреслювати принцип рівності перед законом для всіх членів суспільства.

Шарль-Луї Монтеск'є, який розвинув ідеї Локка та сформулював принцип стримувань і противаг. Він стверджував, що «демократичне управління

базується на представницькій владі, де участь народу обмежується обранням представників Він підкреслював, що представницькі збори мають лише створювати закони та спостерігати за їх виконанням, а рішення по конкретних питаннях не приймати. Особливий акцент робився на тому, що учасники таких зборів повинні відзначатися народженням і багатством. Таким чином, представницька влада визначається як система, що залучає громадян для захисту їхніх інтересів на засадах владної рівнозначності, спираючись на баланс стримувань і противаг. На більш загальному рівні, це федеральна структура з розподілом сил, що дозволяє узаконювати виконання суспільних обов'язків під заміною інтересів народу» [1, 14-15].

Джеймс Медісон, який розробив конституцію США, яка є однією з найважливіших класифікацій теорій парламентаризму. Дж. Медісон розглядав представницьку владу як гарантію захисту свободи, покладаючи акцент на необхідності легітимної держави, розподілу повноважень і принципу конституціоналізму. Його погляд полягав у тому, що представництво повинно широко відображати спільні інтереси за допомогою системи важелів і противаг. Ключовим чинником ефективної представницької влади вважався наявність фракцій, розглядаючи їх як об'єднання громадян на основі спільних почуттів і інтересів, які не суперечать правам різних верств суспільства. Фракція, за його думкою, слугувала гарантією проти тиранії та засобом контролю. Відзначаючи, що різноманітність груп в суспільстві допомагає уникнути домінування однієї, Медісон визнавав, що ідеал абсолютної рівності у демократії є недосяжним, оскільки рівність у власності, думці і позиції є абсурдом.

Джеймс Медісон у своїх трактах розглядав представницьку владу як захист свободи [5]. Він наголошував на тому, що «для цього необхідно мати легітимну державу з чітким розподілом повноважень та дотриманням принципів конституціоналізму. Це слугує гарантією свободи та рівності перед законом через політичні та громадянські права (такі як свобода слова, асоціацій, голосування та релігійні свободи). За Медісоном, представництво - це спосіб втілення спільних інтересів за допомогою системи контролю та

противаг. Він вважав наявність фракцій ключовим аспектом ефективного функціонування представницької влади, розглядаючи їх як об'єднання громадян на основі загальних інтересів, що не суперечать правам різних верств суспільства. Фракція втілює прагнення громадян і водночас є засобом контролю над тиранічними тенденціями. Зрозуміло, що більша різноманітність груп в суспільстві зменшує загрозу домінування однієї групи. Однак, фракція також є ілюстрацією недосяжності ідеалу абсолютної рівності, оскільки повна рівність у всіх аспектах є недосяжною метою, враховуючи нерівність у майновому статусі, думці та поглядах».

Наукові дослідження, які розглядають «умови необхідні для ефективної представницької влади, вказують на значення різноманітних груп, що репрезентують свої інтереси та діють як посередники між індивідами і державою» [6]. Держава, в свою чергу, виконує функцію арбітра, що забезпечує рівновагу між конфліктуючими групами за допомогою системи стримувань та противаг. Це забезпечує рівний доступ різних груп до процесу прийняття рішень і формування політики.

Зазвичай, ефективність представницької влади залежить від наявності великих політичних партій та розвинутого громадянського суспільства, де партії виступають посередниками між громадянами та державою. Організація виборів та зміна управлінських структур розглядаються як ефективний механізм для заміщення осіб від влади.

Наприклад, Аре Ліпхарт «порівнював представницьку владу з електоральною системою, де підтримка партій, процес виборів та зміни управління через механізми відсторонення від влади обраної особи вважаються важливими факторами ефективності» [7].

Розглядаючи еволюцію уявлень про представницьку владу, важливо врахувати внесок Р. Даля, одного з основоположників теорії плюралістичної демократії. У його концепції представницька влада розглядалася через призму трансформації політичних систем та взаємозв'язку свободи, рівності та демократії. Р. Даль «зв'язував представницьку владу з рівнем політичної

компетентності громадян» [8]. Серед сучасних вимог до політичної компетентності відзначалися: по-перше, краще розуміння громадянами своїх потреб порівняно з потребами суспільства загалом; по-друге, більш потужні мотиви дій у власних інтересах порівняно з мотивами в інтересах суспільства; по-третє, якщо громадяни розуміють свої інтереси, їхній природний егоїзм підштовхує їх діяти для захисту цих самих інтересів.

Р. Даль ввів у наукове вжиття поняття «поліархія», яке визначає специфічний політичний режим, що характеризується двома ключовими рисами: плюралізмом та наявністю опозиції. Цікаво, що сам Р. Даль використовував термін «представницька влада» як синонім до поняття «поліархія». Він зазначав, що «поліархія» представляє собою унікальний режим управління сучасною державою, який відрізняється від усіх режимів, що існували до XIX століття, а також від більшості сучасних урядів націй-держав. Цей режим базується на відносно високій терпимості до опозиції, спрямований на можливість широкого впливу на уряд та його дії, а також на можливість зміни політичного курсу.

У своїх роботах Р. Даль акцентував увагу на необхідності дотримання мінімальних умов для успішної роботи представницької влади. Ці вимоги включають:

- забезпечення стабільності історичного розвитку;
- існування конкурентного політичного середовища;
- соціально-економічний розвиток у суспільстві;
- підвищення рівня освіченості і грамотності для забезпечення ефективного соціального взаємодії;
- наявність плюралістичного соціального порядку; протидія соціальній нерівності;
- зменшення громадських конфліктів;
- розвиток субкультур і ефективних моделей управління;
- наявність достатньої кількості політичних активістів.

Розвиток поглядів на представницьку владу, який відбувся з початком робіт Р. Даля, продовжився за тенденцією, що була визначена на початку ХХІ століття Д. Артером. Він акцентував увагу на ключових аспектах цієї форми влади, таких як «видимість», «доступність» і «проникність» [9]. З їх поєднанням досягається ефективність відносин між парламентом і громадськістю, ефективне виконання парламентом своїх законодавчих обов'язків, впливовість дискусій у парламенті та партій, а також зменшення негативного впливу на суспільство від ігнорування виборцями своїх соціально-політичних обов'язків.

Особливий акцент у сучасних наукових розвідках робиться на поширенні досвіду успішних громадських практик через створення консультаційних структур. «Розуміння представницької влади розширюється від публічної сфери до інформаційних структур, соціальних асамблей, медійних проєктів, інструментів громадянської освіти та стратегій лідерства тощо» [9].

Д. Роулз пропонує інше уявлення про сутність представницької влади, розглядаючи її «як набір правил, що регулюють дії окремих осіб та утворюють базову структуру суспільства» [10]. Це спирається на «початкову позицію» – згоду всіх учасників, вибір на основі справедливого початкового розподілу ресурсів для переговорів. Рівність розглядається як результат договірного процесу, в якому враховуються думки окремих осіб. Роулз розрізняє людей як вільних та рівних осіб, наголошуючи на їхньому праві формувати, переглядати та реалізовувати власні уявлення про благо та справедливість, маючи «чуття справедливості».

Юрген Габермас, один з найвпливовіших філософів і соціологів другої половини ХХ століття, вважав, «що представницька влада залежить від двох протилежних процесів [1]:

1. Формування легітимності влади, яка народжується в процесі комунікацій політичної громадськості. Цей процес відбувається за допомогою дискурсу, в якому учасники обмінюються аргументами та намагаються прийти до згоди.

2. Забезпечення легітимності через політичну систему, за допомогою якої адміністративна влада намагається керувати політичними комунікаціями. Цей процес відбувається за допомогою законодавчих актів, судових рішень та інших інструментів політичного контролю».

Габермас виокремлює фундамент комунікації, який він називає «фоновим консенсусом». Цей консенсус становить особливості окремих «форм життя», тобто способів, у яких люди живуть і взаємодіють один з одним. Він базується на некритичних переконаннях, які поділяються членами певного співтовариства, що утворюють зразки інтерпретації, лояльного поводження, особистісних структур.

Народ, від якого і повинна виходити державно-організована влада, не є суб'єктом, наділеним волею і свідомістю. Він виступає тільки через плюралізм дій, а як народ він у принципі не наділений ні здатністю приймати рішення, ні здатністю діяти. Таким чином, політична воля є результатом взаємодії двох протилежних процесів:

1. Дискурсу, в якому люди обмінюються аргументами та намагаються прийти до згоди. Цей процес є основою легітимності влади, оскільки він забезпечує її зв'язок з народом.

2. Політичної системи, за допомогою якої адміністративна влада намагається керувати політичними комунікаціями. Цей процес є необхідним для забезпечення ефективності влади, але він може призвести до її авторитаризму, якщо він не буде обмежений рамками дискурсу.

Таким чином, існування представницької влади є складним і багатогранним процесом, який залежить від кількох факторів:

1. Від рівня розвитку політичної системи, її інституційної та нормативної підсистем. Представницька влада не може існувати без ефективних політичних інститутів, які забезпечують її функціонування.

2. Від рівня політичної культури суспільства. Представницька влада повинна спиратися на довіру та підтримку народу.

3. Від особливостей історичного розвитку суспільства. Представницька влада може набувати різних форм і функцій у різних країнах і культурах.

З одного боку, представницька влада є умовою для розвитку держави, нації, становлення демократії. Вона забезпечує зв'язок між народом і владою, дозволяє враховувати інтереси різних соціальних груп і сприяє узгодженню суспільних інтересів.

З іншого боку, існування представницької влади передбачає певні ризики. Представники народу можуть не відображати реальні інтереси своїх виборців, а можуть використовувати свою владу в корисливих цілях.

Щоб мінімізувати ці ризики, необхідно забезпечити ефективний контроль над представницькою владою з боку народу та громадянського суспільства. Це може бути здійснено шляхом проведення регулярних виборів, створення незалежних інституцій контролю, а також шляхом розвитку громадянської активності та участі громадян у політичному житті.

Ці ідеї стали основою для розвитку парламентаризму в багатьох країнах світу, в тому числі в Україні. Вони обґрунтували важливість парламенту як представницького органу влади, який повинен контролювати діяльність уряду та забезпечувати дотримання прав і свобод громадян.

Однак у сучасному світі парламенти стикаються з новими викликами, пов'язаними з посиленням виконавчої влади. Їм необхідно знайти способи ефективного контролю за діяльністю уряду, не порушуючи при цьому його здатності оперативно реагувати на виклики сучасного світу.

Питання розвитку парламентаризму в Україні є важливим аспектом становлення демократичної державності. Представники української політичної думки [11-15] досліджували цю тему в контексті загальносвітових тенденцій, але з урахуванням національної специфіки.

Одним із ключових аспектів української політичної думки є ідея розподілу влади. Вона була закріплена в Конституції Пилипа Орлика, яка передбачала розподіл влади на законодавчу, виконавчу та судову. Цей принцип

також відображався у працях українських мислителів, зокрема Петра Могили, Феофана Прокоповича та Григорія Сковороди.

Іншим важливим аспектом є суспільний контроль над посадовцями. Ця ідея також була поширеною в українській політичній думці. Наприклад, Петро Могила вважав, що народ має право обирати своїх представників, які будуть контролювати діяльність уряду. На основі цих ідей українські вчені та політичні діячі розробляли підвалини демократичного устрою. Зокрема, Іван Крип'якевич, Степан Климовський, Микола Драгоманов, Микола Костомаров, Степан Подолинський, Михайло Павлик та Степан Днестрянський досліджували історію, культуру та політичний розвиток України.

Михайло Грушевський, який був одним із найвидатніших українських істориків і політиків, також відіграв важливу роль у розвитку парламентаризму в Україні. Він був одним із авторів Конституції Української Народної Республіки, яка передбачала створення парламенту як законодавчого органу влади.

Сьогоднішній світ характеризується посиленням глобалізації та інтеграції. Цей процес має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, він сприяє розвитку економіки, культури та науки. З іншого боку, він може призвести до втрати національної ідентичності та розколу суспільства.

Україна, яка прагне до вступу до Європейського Союзу, також стикається з цими викликами. З одного боку, вона повинна дотримуватися європейських цінностей та стандартів, які можуть суперечити традиційним українським цінностям. З іншого боку, вона повинна захистити свою національну ідентичність та забезпечити єдність суспільства.

У цьому контексті формування модерної і динамічної української політичної нації є однією з найважливіших завдань. Така нація повинна бути заснована на спільних цінностях та принципах, які об'єднують усіх громадян України, незалежно від їхнього походження, мови, віри, традицій чи культури.

Національна ідентичність людини характеризується її ідентичністю та відчуттям належності до однієї держави або однієї нації незалежно від власного

юридичного статусу громадянства. Вона формується під впливом багатьох факторів, таких як спільна історія, культура, мова, традиції, символи.

Зміни традиційних орієнтирів, як правило, призводять до розколу нації. Тому важливою є підтримка традиційних цінностей та норм, які об'єднують суспільство. Це можна зробити шляхом розвитку освіти, культури, мистецтва, а також шляхом підтримки традиційних українських інституцій, таких як церква, сім'я, громада.

Крім того, важливою є розробка та реалізація таких форм і засобів публічного управління, які сприяють об'єднанню суспільства. Це може бути здійснено шляхом проведення загальнонаціональних кампаній, які пропагують українські цінності та традиції, а також шляхом створення умов для ефективної участі громадян у політичному житті.

Наприклад, можна запровадити систему національних освітніх програм, які б пропагували українську мову, культуру та історію. Також можна підтримувати культурні заходи, які об'єднують людей з різних регіонів України. Крім того, можна запровадити електронне голосування, яке б спростило участь громадян у виборах.

Формування модерної і динамічної української політичної нації є складним і тривалим процесом. Однак це завдання є невід'ємним для забезпечення майбутнього України як міцної та успішної держави.

Аналізування даної у роботі проблеми дало змогу прийти до висновку погодитися з твердженнями дослідників [16-18], які вірно визначають «парламентаризм як систему представницьких органів влади, в якій функції законодавчих і виконавчих органів чітко розподілені, і в якій парламент, як постійно діючий представницький орган влади, відіграє вирішальну роль».

Важливо відзначити, що в останні роки увага українського суспільства та наукового середовища все більше зосереджується на питаннях розвитку парламентаризму. «Деякі дослідники розглядають парламентаризм у двох аспектах, а саме широкому і вузькому. У широкому розумінні, парламентаризм представляє собою систему організації державної влади, де центральна роль

відводиться парламенту. У вузькому розумінні, це система владних відносин, в якій чітко визначені функції різних гілок влади, особливо законодавчої та виконавчої, і ведуче місце належить парламенту» [19-20].

У той самий час, різні дослідники та вчені дають різні визначення сутності парламентаризму. Наприклад, визнаний український вчений О. Копиленко стверджує: «Парламентаризм – це система організації державної влади, яка ґрунтується на активній участі парламенту в її реалізації. Парламент і парламентаризм виступають як обов'язкові елементи демократичної та правової держави, і вони є індикаторами розвитку громадянського суспільства. Роль та діяльність парламенту визначають характер і зміст парламентаризму» [17].

У сучасному українському суспільстві прогрес парламентаризму визначається ступенем розвитку демократії в країні. В цьому контексті Гошовська В. А., Пашко Л. А., Фугель Л. М. [21] констатують, що в Україні гостро відчувається потреба в міцній і єдиній владі. Це пов'язано з тим, що в Україні є низка проблем, які вимагають швидкого і ефективного вирішення. Наприклад, повномасштабне вторгнення на територію України, корупція, економічні проблеми.

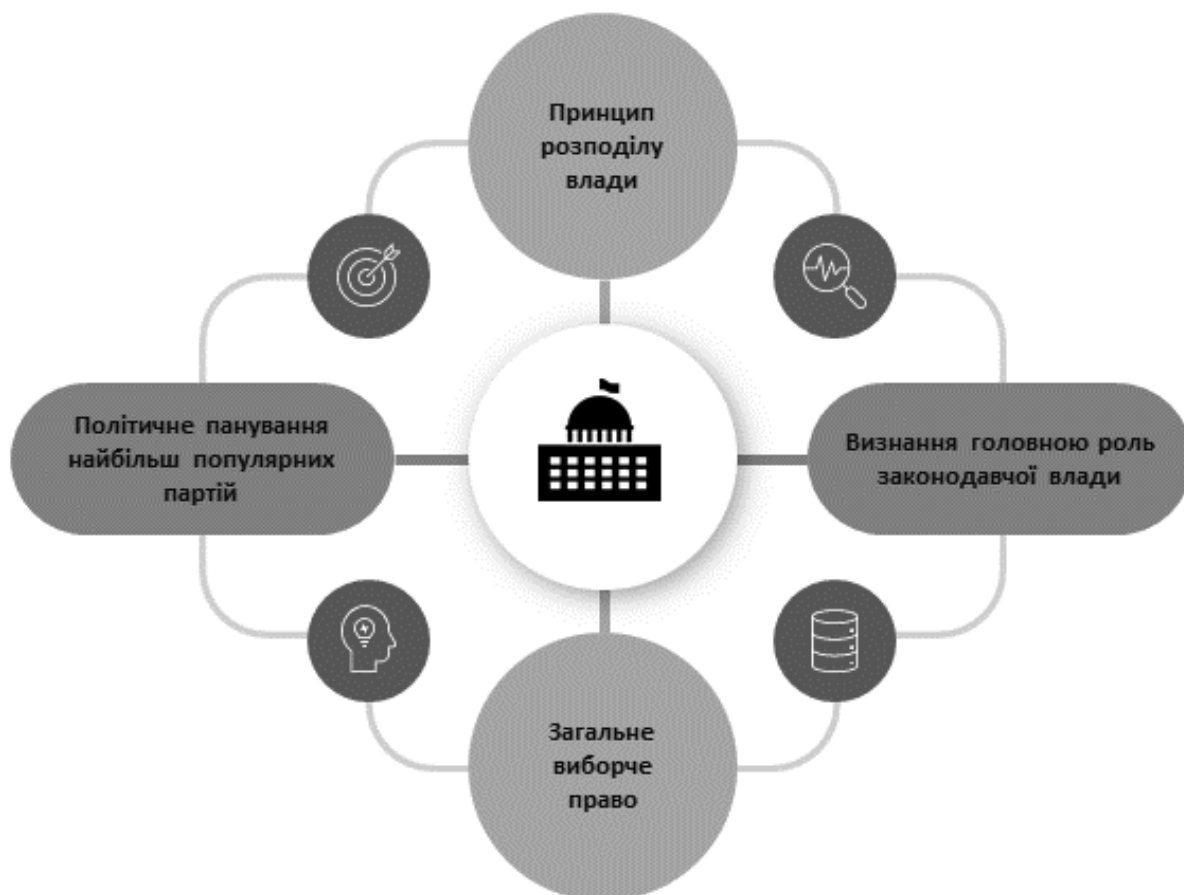
Міцна і єдина влада може забезпечити ефективне вирішення цих проблем. Однак, важливо, щоб ця влада була демократичною, тобто відповідала інтересам народу. Для того, щоб забезпечити розвиток парламентаризму в Україні, необхідно [22]:

1. «Посилення ролі парламенту в державному житті. Парламент повинен бути повноцінним законодавчим органом, який має право контролювати діяльність уряду.
2. Забезпечення прозорості та підзвітності влади. Громадяни повинні мати можливість контролювати діяльність органів влади, в тому числі парламенту.
3. Розвиток громадянського суспільства. Сильний громадянський сектор може сприяти розвитку демократії та парламентаризму».

1.2. Участь інститутів представницької влади: сутність та особливості

Реформа державного управління, яка передбачає поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову, вимагає особливої уваги до ролі парламенту. Парламент є законодавчим органом влади і відіграє вирішальну роль у формуванні правових основ реформи.

Для того, щоб парламент міг ефективно виконувати свою роль у реформі державного управління, необхідно глибше вивчати такі явища, як парламент та парламентаризм. Парламентаризм як представницький орган – це система державного устрою, в якій законодавча влада є найважливішою і відіграє вирішальну роль у державному житті. Йому притаманні такі складові елементи, що наведені на рис. 1.1.

Р

ис.
1.1
·
Ел
ем
ен
ти
па
рл
ам
ен
тар
из

му

Парламентаризм - це система державного устрою, яка ґрунтується на таких принципах:

1. Розподіл влади - законодавча, виконавча та судова влада розділені між різними органами державної влади. Це запобігає зосередженню влади в одних руках і забезпечує баланс сил.

2. Домінування законодавчої влади - парламент є найважливішим органом державної влади. Він має право ухвалювати закони, контролювати діяльність уряду та затверджувати бюджет.

3. Представництво народу - народ делегує свою владу обраним представникам, які діють від його імені.

4. Загальне виборче право - право голосувати на виборах має кожний громадянин країни, який досяг певного віку.

5. Політичне панування найбільш популярних партій - найбільш популярні партії мають найбільший вплив на формування уряду та законодавство.

Відповідно до Конституції України [23], Верховна Рада України виступає як загальнонаціональний орган представницької державної влади, що репрезентує всебічно український народ. Парламент України є колегіальним утворенням, складеним з 450 членів (народних депутатів України). Структура Верховної Ради України подана на рисунку 1.2.

Рис. 1.2. Структура Верховної Ради України

Представимо функції Комітетів Верховної Ради України в розрізі законопроектної, контрольної та організаційної (рис.1.3) [24-25].

ФУНКЦІЇ КОМІТЕТУ ВРУ:

ЗАКОНОПРОЕКТНА 	КОНТРОЛЬНА 	ОРГАНІЗАЦІЙНА
розробка проектів законів, інших актів Верховної Ради України	аналіз практики застосування законів та підготовка рекомендацій за його наслідками	проведення збору та аналізу інформації з питань, що належать до повноважень комітетів
попередній розгляд зареєстрованих законопроектів	контроль за виконанням Державного бюджету	обговорення кандидатур осіб, яких призначає ВРУ
доопрацювання законопроектів за дорученням Верховної Ради України	організація та підготовка парламентських слухань	участь у формуванні порядку денного пленарних засідань Верховної Ради України
	організація та підготовка слухань у комітетах	надання висновків, рекомендацій, роз'яснень
	підготовка запитів до Президента	розгляд звернень органів влади та осіб
	взаємодія з Рахунковою палатою та Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини	співпраця з іноземними парламентами та міжнародними організаціями
	проведення консультацій щодо призначення керівників органів влади	

Рис. 1.3. Функції Комітетів Верховної Ради України

Ці та інші атрибути визначають виняткове становище парламенту у національній системі державних органів. Це послужило підґрунтям для тверджень деяких вчених та експертів, які вбачають, що Парламент України виступає як пріоритетний орган у системі державного управління, будучи «першим серед рівних» [26-29]. Водночас функціонування Верховної Ради України відбувається в «системі стримань та противаг» (див. рис. 1.4).

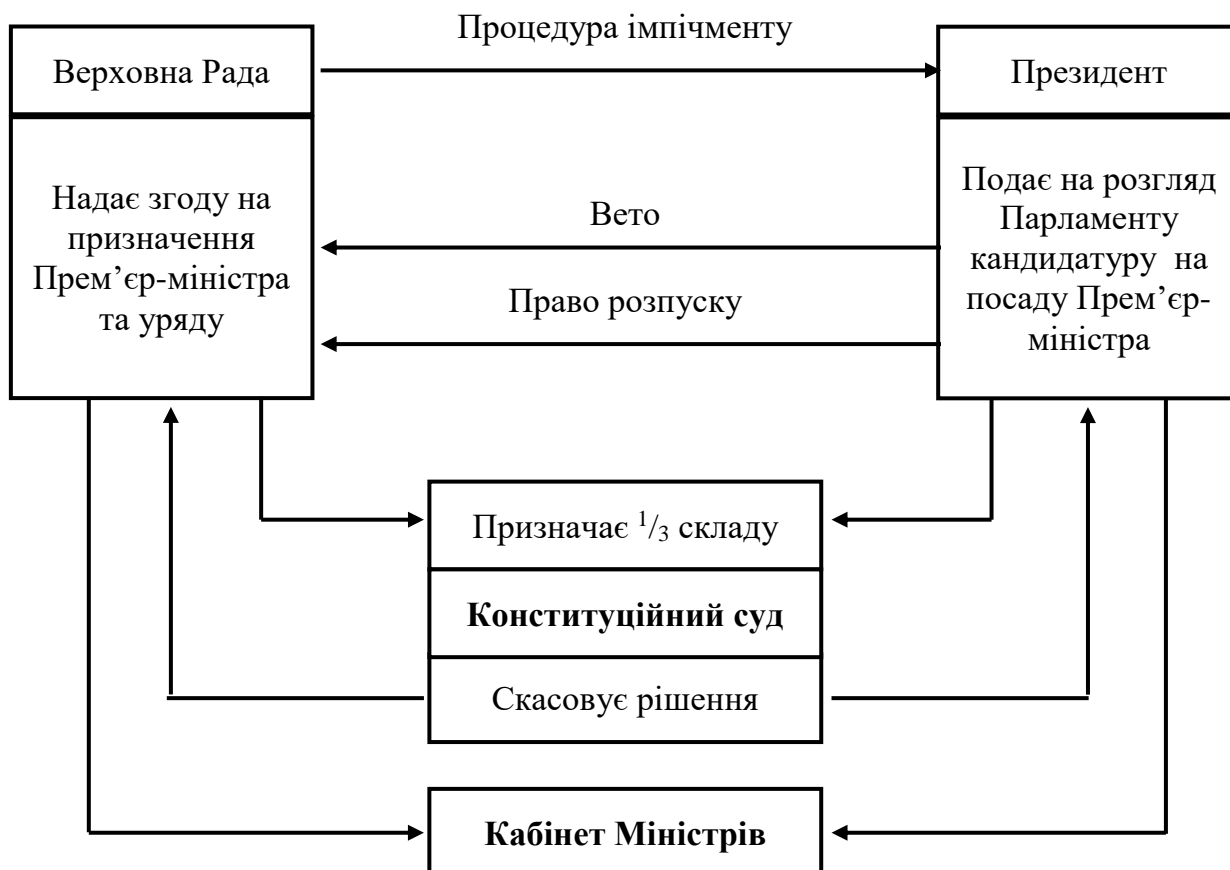

Рис. 1.4. Роль Парламенту в «системі стримань і протипаг»

У демократичній державі система стримувань і протипаг, виражена в взаємодії державних органів, є єдиною можливою схемою організації державної влади. Ця взаємна збалансованість повноважень дозволяє підтримувати конституційний порядок. Закріплена в конституції система є механізмом урівноваження влади та сукупністю правових обмежень конкретної влади. Це створює додаткові правові гарантії, які перешкоджають розвитку авторитарних і тоталітарних тенденцій в державі і забезпечують свободу в суспільстві.

«Верховна Рада України також утримує різноманітні зв'язки із Президентом України, органами виконавчої влади, іншими громадськими органами, місцевими органами самоврядування, політичними партіями, профспілками, засобами масової інформації, а також громадськими та іншими установами громадянського суспільства» [30].

В умовах воєнного стану територіальні громади відіграють важливу роль у забезпеченні життєдіяльності населення та обороні країни. Для того, щоб вони могли продовжувати виконувати свої функції та успішно розвиватися в повоєнний час, необхідна державна підтримка.

Одним із важливих напрямів державної підтримки є забезпечення фінансової стабільності територіальних громад. Для цього необхідно розробити механізм розподілу освітньої та медичної субвенції на період воєнного стану. Це дозволить громадам продовжувати надавати якісні послуги населенню, навіть у умовах обмежених ресурсів.

Крім того, важливо забезпечити доступ територіальних громад до міжнародної допомоги. Це допоможе їм відновити інфраструктуру, яка була пошкоджена внаслідок війни, і забезпечити потреби населення.

«У повоєнний час територіальні громади стануть ключовим фактором успішного відновлення України. Вони будуть відповідальними за реалізацію проектів з відбудови інфраструктури, створення нових робочих місць та забезпечення соціальних гарантій для населення» [31].

Однак для того, щоб територіальні громади могли ефективно виконувати ці завдання, вони повинні мати достатній економічний потенціал. Тому важливо, щоб держава надала їм необхідну підтримку, щоб вони могли мобілізувати свої внутрішні ресурси.

Державна підтримка територіальних громад у воєнний час є важливою умовою для їхнього успішного розвитку в повоєнний час. Вона допоможе громадам продовжувати виконувати свої функції, забезпечувати життєдіяльність населення та відігравати важливу роль у відновленні України.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ УЧАСТІ ІНСТИТУТІВ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ВЛАДИ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

2.1. Участь інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України: загальна специфіка та сучасний стан в Україні

Представницька влада є складним і багатогранним інститутом, який залежить від різних факторів. З одного боку, її існування передбачає певний рівень розвитку політичної системи, її інституційної та нормативної підсистем, певний рівень політичної культури суспільства.

З іншого боку, представницька влада є умовою для розвитку держави, нації, становлення демократії. Вона забезпечує участь громадян у політичному процесі, сприяє захисту їхніх прав і свобод, формує ефективну систему державного управління.

З точки зору розвитку політичної системи, представницька влада виступає як механізм, який забезпечує взаємодію між владою і суспільством. Вона дозволяє громадянам впливати на прийняття державних рішень, а також контролювати діяльність влади.

Представницька функція парламенту є однією з його найважливіших функцій. Вона полягає в тому, що парламент виступає від імені народу і висловлює його волю.

У загальному розуміння представницька функція парламенту часто асоціюється з Верховною Радою України. Це пов'язано з тим, що Верховна Рада є єдиним органом законодавчої влади в Україні та має найбільші повноваження серед інших представницьких органів.

Однак з точки зору конституції представницька влада включає всі представницькі органи, в тому числі місцеві ради. Це означає, що всі ці органи

мають право представляти інтереси своїх виборців і впливати на державну політику. У вітчизняних джерелах зміст представництва нерідко тлумачиться як одна з функцій чи повноважень Верховної Ради України. Це пов'язано з тим, що Верховна Рада має найбільші повноваження у сфері представництва.

Однак Рішенням Конституційного Суду України від 17 жовтня 2002 року було встановлено, що Верховна Рада України є представницьким органом державної влади. Це означає, що представницька функція є не лише однією з функцій Верховної Ради, а й її природньою властивістю. Аргументом для такої оцінки є нормативна практика формування парламенту шляхом прямих виборів і його функціонування на засадах колегіальності.

Таким чином, представницька функція парламенту є важливою для демократичного суспільства. Вона забезпечує зв'язок між народом і владою, сприяє захисту прав і свобод громадян, а також узгодженню інтересів різних соціальних груп.

Створення громадянського суспільства, що виступає однією з ключових сфер формування держави, включає участь органів представницької влади України та породжує специфічні завдання, пов'язані з проблемою національної ідентифікації, що стає важливим елементом національної безпеки. На сучасному політичному фоні проблема національної ідентичності виростає відразу з новими викликами, пов'язаними з ухилом України на шлях європейської стратегії. У контексті трансформацій, що відбуваються на європейському інтеграційному просторі, розгляд проблеми взаємозв'язку між національною (українською) та загальноєвропейською ідентичностями стає надзвичайно актуальним та критичним.

Отже, у понад тридцятирічний період незалежності України стало очевидним відсутність необхідних якостей у політичному устрої для успішного проведення інституційних та соціально-економічних трансформацій. Період постглобалізації, що настав, стане важливим випробуванням на самотужки умов тотальної конкуренції та нового світового устрою. Цей час вимагатиме від держави та українського суспільства впровадження нових стратегій та

парадигм у сфері соціально-економічного та міжнародно-політичного розвитку для виживання та успішного функціонування.

Що стосується розвитку політичної культури суспільства, то представницька влада сприяє її підвищенню. Вона навчає громадян громадянської відповідальності, толерантності, демократії.

Громадянська відповідальність – це розуміння того, що кожен громадянин має певні права та обов'язки перед суспільством. Представницька влада навчає громадян громадянській відповідальності, надаючи їм можливість брати участь у політичному житті країни. Коли громадяни обирають своїх представників до парламенту, вони беруть на себе відповідальність за майбутнє своєї країни. Вони також беруть на себе відповідальність за дотримання законів і норм, які приймаються парламентом.

Толерантність – це здатність сприймати та приймати людей з різними поглядами, віросповіданнями та культурами. Представницька влада навчає толерантності, надаючи можливість різним соціальним групам бути представленими в парламенті. Коли в парламенті представлені різні погляди, це допомагає уникнути конфліктів і сприяє конструктивному діалогу.

Демократія – це форма правління, заснована на ідеї, що влада належить народу. Представницька влада є однією з основ демократії. Вона забезпечує зв'язок між народом і владою, а також дозволяє громадянам брати участь у політичному житті країни.

Наведемо приклади того, як представницька влада може сприяти розвитку політичної культури суспільства:

1. Представницька влада може проводити освітні кампанії, спрямовані на підвищення політичної грамотності громадян. Ці кампанії можуть допомогти громадянам зрозуміти, як працює політична система, і як вони можуть брати участь у політичному житті.

2. Представницька влада може запроваджувати інституції, які сприяють участі громадян у політичному житті. Наприклад, це можуть бути

громадські слухання, консультації з громадськістю, електронне голосування тощо.

3. Представницька влада може приймати закони, які сприяють розвитку політичної культури. Наприклад, це можуть бути закони про свободу слова, свободу асоціацій, свободу мирних зібрань тощо.

Таким чином, представницька влада є важливим фактором у розвитку політичної культури суспільства. Вона сприяє підвищенню громадянської відповідальності, толерантності та демократії.

Нарешті, представницька влада є важливою умовою для розвитку держави і нації. Вона сприяє становленню громадянського суспільства, забезпеченню прав і свобод громадян, економічному розвитку країни.

Громадянське суспільство – це суспільство, в якому громадяни активно беруть участь у політичному житті, мають розвинений громадянський активізм і громадські організації. Представницька влада сприяє становленню громадянського суспільства, надаючи громадянам можливість брати участь у політичному житті країни. Коли громадяни обирають своїх представників до парламенту, вони беруть на себе відповідальність за майбутнє своєї країни. Вони також беруть на себе відповідальність за дотримання законів і норм, які приймаються парламентом.

Представницька влада є гарантом прав і свобод громадян. Парламент приймає закони, які захищають права і свободи громадян. Наприклад, парламент може приймати закони про свободу слова, свободу асоціацій, свободу мирних зібрань тощо.

Представницька влада може сприяти економічному розвитку країни, приймаючи закони, які стимулюють економічну діяльність. Наприклад, парламент може приймати закони про податкові пільги, державні інвестиції в економіку тощо. До прикладу, представницька влада може сприяти розвитку держави і нації:

1. Представницька влада може приймати закони, які сприяють розвитку громадянського суспільства. Наприклад, це можуть бути закони про право на мирні зібрання, про свободу асоціацій тощо.

2. Представницька влада може приймати закони, які захищають права і свободи громадян. Наприклад, це можуть бути закони про свободу слова, про свободу віросповідання тощо.

3. Представницька влада може приймати закони, які сприяють економічному розвитку країни. Наприклад, це можуть бути закони про податкові пільги, про державні інвестиції в економіку тощо.

Таким чином, представницька влада є важливим фактором у розвитку держави і нації. Вона сприяє становленню громадянського суспільства, забезпеченню прав і свобод громадян, економічному розвитку країни.

Необхідно зазначити, що Верховна Рада України успішно адаптувалася до умов війни та продовжує виконувати свої конституційні функції. З перших днів повномасштабного вторгнення РФ на територію України парламент оперативно переорієнтував свою роботу на воєнні рейки. Було запроваджено низку заходів, спрямованих на забезпечення ефективної роботи законодавчої гілки влади в умовах надзвичайних обставин. Серед найбільш важливих заходів можна виділити такі:

1. Регулярне проведення пленарних засідань, незважаючи на об'єктивні ризики. Завдяки цьому Верховна Рада України мала можливість оперативно реагувати на актуальні загрози, породжені війною, та оперативно приймати вкрай важливі та необхідні закони.

2. Впровадження унікального ноу-хау – режиму роботи за принципом консенсусу. Цей режим передбачав ухвалення критично важливих і визначених на погоджувальній раді законопроектів із мінімізацією політичних дискусій та обговорень у сесійній залі.

3. Внесення змін до законодавчих актів, спрямованих на забезпечення стабільності фінансової системи та підтримку економіки країни. Ці зміни передбачають, зокрема, запровадження нових податкових пільг та звільнень від

оподаткування для бізнесу, який продовжує працювати в умовах війни; надання підприємствам оборонно-промислового комплексу додаткових повноважень та пільг; визначення умов для процесів релокації підприємств в умовах воєнного стану; вдосконалення порядку здійснення оборонних і публічних закупівель для належного забезпечення потреб держави під час воєнного стану; удосконалення процедури і механізму проведення примусового відчуження та вилучення майна в умовах правового режиму воєнного стану.

Завдяки цим заходам Верховній Раді України вдалося забезпечити стабільну роботу законодавчої гілки влади в умовах війни. Парламент продовжує ухвалювати важливі закони, спрямовані на захист України та її громадян, а також на відновлення країни після війни.

З початку повномасштабного вторгнення росії на територію України, Верховна Рада України зосередилася на розробці та прийнятті законів, які є актуальними та нагальними для держави в умовах війни. Зокрема, у сферах національної безпеки та оборони, економіки, соціальної політики, права та гуманітарної допомоги, освіти та науки, екології та міжнародних відносин.

«Впродовж 2022 року Парламент України прийняв 399 законів, з них 157 законів воєнного часу. З них 74 закони воєнного часу стосуються правової сфери, а 83 – галузевого розвитку. Також було прийнято понад 400 постанов воєнного часу» [32].

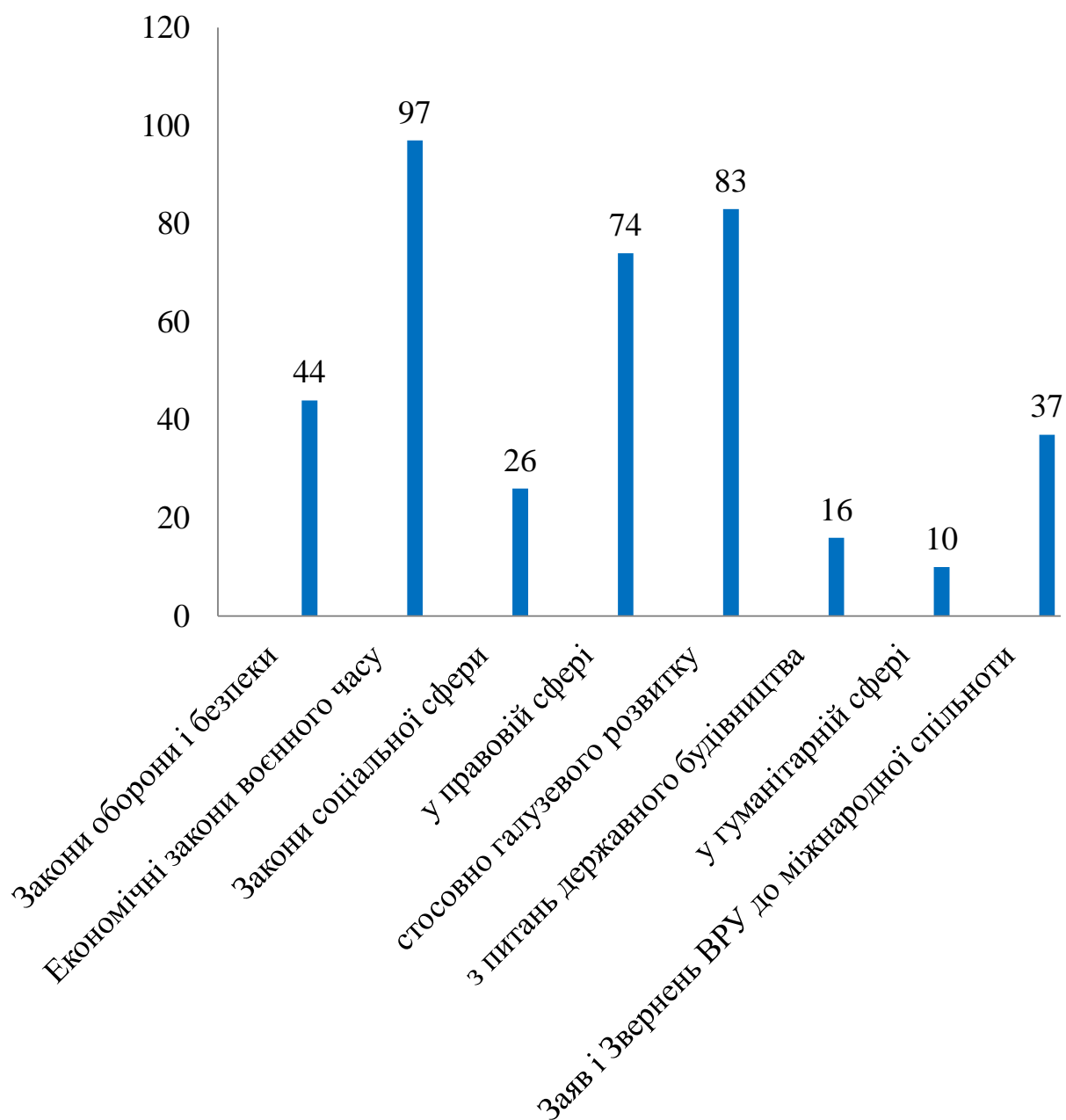

Рис. Розподіл прийнятих Верховною Радою 399 законів воєнного часу за 2022 рік

Верховна Рада України та її депутати відіграють важливу роль у дипломатичних зусиллях України щодо протидії російській агресії. З перших днів повномасштабного вторгнення рф на територію України керівництво Верховної Ради України та народні депутати регулярно здійснюють представницькі візити до різних країн світу. Ці візити спрямовані на підняття

питань надання військової, фінансової та гуманітарної допомоги Україні, європейської та євроатлантичної інтеграції нашої країни, створення спеціального трибуналу для розслідування російських воєнних злочинів, відшкодування рф збитків, завданих Україні тощо.

Дипломатична діяльність Верховної Ради України та її депутатів має важливе значення для забезпечення перемоги України у війні. Зокрема, вона сприяє:

1. Формуванню та зміцненню антиросійської коаліції на міжнародному рівні. Верховна Рада України та її депутати активно працюють над консолідацією міжнародної підтримки України. Вони зустрічаються з представниками урядів, парламентів та інших інституцій країн світу, обговорюють з ними ситуацію в Україні та просять про надання допомоги.

2. Реалізації фінансової та військової підтримки України. Завдяки дипломатичним зусиллям Верховної Ради України та її депутатів Україна отримала значну фінансову та військову допомогу від партнерів. Ця допомога є життєво важливою для підтримки Збройних сил України та українського народу в боротьбі з російською агресією.

3. Продовженню та поглибленню санкційної політики щодо росії. Верховна Рада України та її депутати підтримують санкції проти росії, які є важливим інструментом для тиску на російський уряд і припинення війни.

Дипломатична діяльність Верховної Ради України та її депутатів є важливим елементом загальної стратегії України щодо протидії російській агресії. Вона сприяє зміцненню міжнародної підтримки України та підвищує тиск на країни-агресора та терориста, що є необхідними умовами для перемоги України у війні.

Впливовий учасник у реалізації зовнішньополітичної діяльності України, разом із Міністерством закордонних справ України та Президентом України, – це Верховна Рада України, яка має важливі повноваження у сфері міжнародних відносин країни. Вона наділена широким спектром законодавчих, ратифікаційних, контрольних, бюджетно-регулюючих та представницьких

функцій в контексті міжнародного співробітництва України. Ці повноваження визначаються в статті, автором якої є І. Дудко [33], який звертає увагу на роль та важливість дипломатії та міжнародних зв'язків Верховної Ради України, особливо в умовах зростаючої агресії російської федерації.

«Впродовж 2022 року з початку повномасштабного вторгнення, Верховна Рада України здійснила 26 візитів голів національних парламентів та їхніх заступників, а також провела 28 делегацій до національних парламентів та міжнародних парламентських організацій. Понад 20 представників іноземних держав виступили на трибуні Верховної Ради України з зверненнями до народних депутатів України та українського народу. Таким чином, Верховна Рада України, як єдиний законодавчий орган державної влади, продемонструвала свою ефективність у протистоянні військовій агресії та у відновленні країни після війни з російською Федерацією. Вона активно відіграє роль у закладанні законодавчих основ протидії агресії та сприяє розвитку вітчизняного парламентаризму, що є ключовою складовою системи політичної організації влади в Україні» [34; 35, с.20-21].

2.2. Нормативно-правові акти та організаційні засади участі інститутів представницької влади в Україні

У відповідь на повномасштабну воєнну агресію Росії проти України, «Верховна Рада України ухвалила низку законів про внесення змін до Державного бюджету України на 2022 рік. Ці закони суттєво збільшили видатки на національну безпеку і оборону країни, а також дозволили Україні ефективно протистояти російському вторгненню. Загалом, у 2022 році Україна виділила на національну безпеку і оборону 1,14 млрд грн, що становить 18,2% ВВП» [32].

Зокрема, Парламентом було затверджено такі Укази Президента:

1. Про введення та продовження воєнного стану
2. Про продовження строку воєнної мобілізації.
3. Про використання Збройних Сил України.

Верховна Рада України рішуче підтримала Президента України в його зусиллях з відбиття російської агресії. За 10 місяців війни вона затвердила 12 Указів Президента України, зокрема,

1. Указ Президента «Про введення надзвичайного стану в окремих регіонах України» [36] стосувався того, що російська федерація визнала незалежність самопроголошених «ЛНР» і «ДНР» та ввела на їхні території свої війська. Ці дії є продовженням російської агресії проти України та загрожують її безпеці, життю і здоров'ю громадян, державному суверенітету та територіальній цілісності. Цим Указом, у відповідь на ескалацію російської агресії, Україна ввела надзвичайний стан на всій території країни. Цей захід дозволив уряду забезпечити захист громадян, державного кордону та конституційного ладу.

2. Указ Президента «Про використання Збройних Сил України та інших військових формувань» [37]. У відповідь на збройну агресію Росії, Україна застосувала свої збройні сили для відсічі агресії. Цей крок є необхідним для захисту країни та її громадян.

3. Верховна Рада також п'ять разів продовжувала дію Указів Президента України «Про введення воєнного стану» [38], що дозволило Україні продовжувати боротьбу з російськими військами. Крім того, Верховна Рада тричі продовжувала строк проведення загальної мобілізації, що дозволило Україні мобілізувати значну кількість резервістів для посилення Збройних Сил України.

У відповідь на повномасштабну воєнну агресію Росії проти України, Верховна Рада України прийняла низку законів, які зміцнили обороноздатність країни та підвищили її здатність протистояти агресії.

Ці закони стосувалися таких сфер:

1. «Національний спротив: уточнено завдання та основи підготовки і ведення національного спротиву, а також надано можливості територіальній обороні виконувати завдання в районах ведення воєнних (бойових) дій» [39].
2. «Територіальна оборона: удосконалено порядок комплектування і соціального забезпечення Сил територіальної оборони ЗСУ та добровольчих формувань територіальних громад» [40-41].
3. «Військове капеланство: закон пришвидшило створення Служби військового капеланства» [42].
4. «Військовополонені: закон врегулював певні питання щодо поводження з військовополоненими» [43].
5. «Кібербезпека: закон визначає засади державної політики у протидії агресії у кіберпросторі військовополоненими» [44].

Ці закони стали важливим кроком у зміцненні обороноздатності України та підвищенні її здатності протистояти російській агресії.

«Також Верховною Радою прийнято закони воєнного стану, якими регулюються питання надання відпусток військовослужбовцям; надання медичної допомоги військовослужбовцям; переліку осіб, які не підлягають призову та яким надається відстрочка від нього. Зокрема, Верховна Рада України розширила перелік осіб, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації» [45]. Відтепер до такого переліку входять жінки та чоловіки, чії близькі родичі загинули або пропали безвісти під час бойових дій на Донбасі або під час війни з росією. Це рішення є важливим кроком у підтримці родин загиблих та зниклих безвісти військових. Воно дозволить таким людям уникнути мобілізації та зосередитися на підтримці своїх близьких.

Верховна Рада України всередині квітня 2022 року змінила порядок призову на військову службу під час мобілізації [46]. Відтоді здобувачі професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, асистенти-стажисти, аспіранти та докторанти, які навчаються за денною або дуальною формами здобуття освіти, не підлягають призову. Це рішення є

важливим кроком у підтримці освіти в Україні під час війни. Воно дозволить студентам продовжувати навчання та готуватися до майбутньої професійної діяльності. Крім того, змінилися умови звільнення від призову наукових і науково-педагогічних працівників закладів вищої та фахової передвищої освіти, наукових установ та організацій, а також педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, закладів загальної середньої освіти.

Це рішення є важливим кроком у забезпеченні стабільної роботи закладів освіти та наукових установ під час війни. Воно дозволить таким працівникам продовжувати виконувати свої професійні обов'язки та підтримувати освітній та науковий процес в Україні.

Вкінці 2022 року Верховна Рада України внесла зміни до порядку надання відпусток військовослужбовцям під час дії воєнного стану [47]. Згідно з цим Законом військовослужбовці під час дії воєнного стану мають право на відпустки тривалістю до 10 днів. Це право поширюється на всіх військовослужбовців, незалежно від їх категорії та посади. Відпустки можуть бути як частинами щорічної основної відпустки, так і відпустками за сімейними обставинами та з інших поважних причин.

Це рішення є важливим кроком у підтримці морально-психологічного стану військовослужбовців під час війни. Воно дозволить їм відпочити та відновити сили, а також провести час з рідними та близькими.

Відповідно до [48] військовослужбовці, які брали безпосередню участь у бойових діях, можуть виїжджати за кордон для отримання медичної допомоги або проведення медико-психологічної реабілітації. Це дозволить забезпечити якісне та своєчасне лікування та реабілітацію українських військових, які зазнали поранень або психологічних травм під час війни. Відшкодування вартості проїзду та оплати послуг з надання такої допомоги здійснюється за рахунок коштів державного бюджету.

Верховна Рада України та її комітети оперативно відреагували на повномасштабне вторгнення росії на територію України та вже з перших днів війни розпочали роботу над законодавчими актами воєнного часу у економічній

сфері. Ці заходи були спрямовані на забезпечення стабільності економіки України та підтримку бізнесу в умовах війни. Вони дозволили Україні зберегти економічну стабільність та підтримати бізнес в умовах війни. Особливо важливим було те, що Верховна Рада України оперативно відреагувала на ситуацію та прийняла необхідні законодавчі акти, які дозволили Україні ефективно протистояти російській агресії. Це є прикладом того, як ефективна робота законодавчої влади може сприяти зміцненню держави та її здатності протистояти зовнішнім загрозам.

У сфері економіки Верховна Рада України також прийняла низку законів, які спрямовані на забезпечення стабільності економіки України та підтримку бізнесу в умовах війни.

Верховна Рада України ухвалила закон, який посилює контроль держави над державними банками та підприємствами в умовах війни. Цей документ спрямований на забезпечення стабільності фінансової системи України та підтримку економіки країни в умовах війни. [49]. Відповідно до нього, суб'єкти управління державних банків та підприємств зобов'язані здійснювати моніторинг наявних або потенційних загроз національній безпеці України та у випадку їх виявлення вживати заходів для нейтралізації їх впливу на діяльність таких банків та підприємств. Порушення керівниками, заступниками керівників, членами колегіальних виконавчих органів, членами наглядових рад, іншими посадовими особами державних банків та підприємств положень цих законів є підставою для їх дострокового звільнення.

Закон України [50] спрощує механізм отримання суб'єктами господарювання державних коштів на компенсацію збитків, пов'язаних з воєнним станом. Компенсація надається суб'єктам господарювання, які понесли збитки внаслідок війни, у розмірі до 100% від понесених збитків.

Наступний затверджений документ [51] забезпечує захист у сфері інтелектуальної власності у період дії воєнного стану. Зокрема, він передбачає можливість продовження строків дії реєстраційних документів на об'єкти інтелектуальної власності, які закінчуються у період дії воєнного стану, а також

заборону використання об'єктів інтелектуальної власності, які становлять загрозу національній безпеці України.

У травні 2022 року Парламентом ухвалено рішення [52]. Цей закон запроваджує новий вид санкцій – стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, які своїми діями створили суттєву загрозу національній безпеці, суверенітету чи територіальній цілісності України.

Умови, визначені у Законі України від 28 липня 2022 року [53], передбачають сприяння для процесів релокації підприємств в умовах воєнного стану. Зокрема, він передбачає можливість надання суб'єктам господарювання, які переміщують свої підприємства в інші регіони України, фінансової допомоги та інших пільг.

Ухваленим Законом щодо публічних закупівель [54], Верховна Рада постановила порядок здійснення оборонних і публічних закупівель для належного забезпечення потреб держави під час воєнного стану. Зокрема, він передбачає спрощення процедур закупівель та надання державним замовникам додаткових повноважень.

Ще одним законодавчим документом [55], було удосконалено процедуру і механізм проведення примусового відчуження та вилучення майна в умовах правового режиму воєнного стану, переходу промисловості на військові рейки. Зокрема, він передбачає посилення захисту прав власників майна, яке підлягає примусовому відчуженню або вилученню.

Отже, а цей період було прийнято 46 законів, які спрямовані на забезпечення стабільності фінансової системи України та підтримку економіки країни в умовах війни. Ці закони спрямовані на забезпечення стабільності економіки України та підтримку бізнесу в умовах війни. Вони дозволяють українським підприємствам продовжувати працювати та створювати робочі місця, а також забезпечувати потреби держави в обороні та інших сферах.

В умовах воєнного стану Верховна Рада України ухвалила низку законів, які спрямовані на підтримку громадян та бізнесу, а також на врегулювання окремих норм податкового законодавства.

Верховна Рада України упродовж року ухвалила ряд важливих законів у енергетичній сфері, які спрямовані на забезпечення енергетичної безпеки України в умовах воєнного стану та її подальшого розвитку.

Одним із найважливіших законів є Закон України [56]. Цей закон передбачає запровадження нових стимулів для учасників ринку електричної енергії, зокрема, для виробників електричної енергії з відновлюваних джерел енергії, а також для операторів системи передачі та операторів розподільчих мереж. Закон також передбачає створення умов для розвитку технології зберігання електричної енергії.

Ще одним важливим законом в сфері використання ядерної енергії є Закон України [57]. Цей закон передбачає удосконалення законодавства у сфері використання ядерної енергії та радіаційної безпеки, зокрема, запровадження нових вимог до безпеки ядерних установок та матеріалів. Закон також передбачає удосконалення дозвільної діяльності у сфері використання ядерної енергії.

Нарешті, Верховна Рада України ухвалила Закон України [58]. Цей закон передбачає запровадження мораторію на підвищення тарифів на розподіл природного газу, на теплову енергію та постачання гарячої води на період воєнного стану.

Загалом, закони, ухвалені Верховною Радою України у енергетичній сфері, є важливим кроком у забезпеченні енергетичної безпеки України в умовах воєнного стану та її подальшого розвитку. Ці закони сприятимуть:

- стимулюванню інвестицій у відновлювані джерела енергії та енергоефективність,
- удосконаленню ядерної безпеки та радіаційної безпеки,
- стабільності тарифів на енергоносії для населення та бізнесу.

З початку повномасштабної агресії російської федерації проти України Верховна Рада України значно активізувала свою діяльність у сфері зовнішньої політики. Парламент ухвалив низку постанов, спрямованих на підтримку політико-дипломатичних заходів протидії збройній агресії російської федерації проти України.

Однією з найважливіших постанов є Постанова Верховної Ради України «Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні»» [59]. Ця постанова офіційно визнає, що дії російської федерації в Україні є геноцидом українського народу. Це рішення є важливим кроком на шляху до притягнення винних до відповідальності за злочини проти людяності.

Ця та інші постанови ВРУ є важливим сигналом міжнародній спільноті про те, що Україна не визнає агресію російської федерації та вимагає справедливості та покарання винних. Вони також сприяють міжнародній ізоляції російської федерації та посиленню тиску на неї.

З початку повномасштабної агресії російської федерації проти України Верховна Рада України також значно активізувала свою діяльність у сфері зовнішньої політики. Парламент ухвалив низку постанов, спрямованих на підтримку політико-дипломатичних заходів протидії збройній агресії російської федерації проти України.

Крім того, Верховна Рада України прийняла низку постанов про звернення до ООН, міжнародних організацій та їх парламентських асамблей, парламентів та урядів іноземних держав, спрямованих на підтримку політико-дипломатичних заходів протидії збройній агресії рф проти України. Ці звернення містять вимоги до міжнародної спільноти щодо посилення санкцій проти російської федерації, надання Україні військової та фінансової допомоги, а також притягнення винних у воєнних злочинах до відповідальності.

З 24 лютого 2022 року Парламент ухвалив близько 30 багатосторонніх та 19 двосторонніх міжнародних угод, спрямованих на зміцнення міжнародного співробітництва та підтримку України у боротьбі з російською агресією. Ці

угоди передбачають надання Україні фінансової допомоги, військової техніки, гуманітарної допомоги та підтримку в рамках міжнародних організацій.

Ця активна зовнішньополітична діяльність Верховної Ради України є важливим фактором у боротьбі України проти російської агресії. Вона сприяє міжнародній ізоляції російської федерації та посиленню тиску на неї, а також отриманню Україною необхідної підтримки від міжнародної спільноти.

Верховна Рада України зробила важливий крок на шляху до членства в Європейському Союзі, прийнявши всі сім законів, необхідних для виконання рекомендацій висновку Європейської Комісії щодо заявки України.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ УЧАСТІ ІНСТИТУТІВ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ВЛАДИ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

3.1. Зарубіжний та вітчизняний досвід застосування дієвих механізмів участі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові країни

У сучасних європейських державах народна законодавча ініціатива є одним із механізмів реалізації народовладдя. Цей механізм передбачає, що громадяни мають право ініціювати законопроекти, які потім розглядаються парламентом.

Перші конституції, які передбачали народну законодавчу ініціативу, були прийняті в країнах «першої хвилі» демократизації після Першої світової війни. До них належать Австрія, Латвія, Литва та Ліхтенштейн. Після Другої світової війни ця модель отримала поширення в інших європейських країнах, таких як Італія, Іспанія, Португалія, Польща, Словенія, Македонія, Румунія та Чорногорія.

Європейська модель народної законодавчої ініціативи має ряд характерних рис. По-перше, вона передбачає, що представницький орган державної влади має важливу роль у законодавчому процесі. По-друге, народна законодавча ініціатива є початковою стадією законодавчого процесу, де народ подає готові проекти законів до парламенту для розгляду. По-третє, ця модель наближена до інституту референдуму і часто поєднується з ним.

Європейська модель народної законодавчої ініціативи відрізняється від американської моделі в декількох аспектах. По-перше, європейська модель передбачає, що законопроекти, подані народною ініціативою, можуть бути відхилені парламентом. По-друге, для ініціювання народної законодавчої

ініціативи в Європі зазвичай вимагається більша кількість підписів, ніж в США.

Народна законодавча ініціатива є важливим механізмом, який дозволяє громадянам безпосередньо впливати на законодавчий процес. Вона може сприяти підвищенню рівня громадської участі в політичному житті країни та забезпеченню більш ефективного врахування інтересів громадян у законодавчому процесі.

З огляду на військову агресію росії проти України та повномасштабне вторгнення на нашу рідну землю, актуальним є вивчення досвіду інших держав, які пережили подібні потрясіння.

У цьому контексті цікавим є досвід Ізраїлю, «який у 1950-х роках, після закінчення Війни за незалежність, здійснив ряд реформ, що сприяли його економічному розвитку та зміцненню безпеки. Однією з ключових реформ стала лібералізація економіки. У 1952 році було скасовано державне регулювання цін та розподільну систему. Це дозволило стимулювати приватну ініціативу та створити конкурентне середовище» [60].

Одночасно Ізраїль започаткував реалізацію масштабних інфраструктурних проектів. Було побудовано нові підприємства у сфері енергетики, створено Національний ізраїльський водопровід, розвинені порти та аеропорти. Значні інвестиції були спрямовані в аграрний сектор та легку промисловість.

Наступним пріоритетом стало розвиток військово-промислового комплексу. Ізраїль став одним із світових лідерів у виробництві озброєння, що дозволило йому забезпечити власну оборону та стати одним із найбільших експортерів озброєнь у світі.

Ізраїль, який у 1950-х роках пройшов через війну за незалежність, зміг досягти значних успіхів у повоєнному відновленні. Ключовим фактором цього успіху стала ефективна система публічного управління, яка була спрямована на лібералізацію економіки, розвиток інфраструктури та зміцнення військової безпеки. Цей досвід може бути корисним для України, яка зараз переживає війну з Росією. Для успішного відновлення країни необхідно впровадити

реформи, які будуть відповідати цим трьом пріоритетам.

Повоєнна відбудова Боснії і Герцеговини, на думку європейського правозахисника Ігора Блажевича, була складним і тривалим процесом, який характеризувався значними проблемами як на національному, так і на місцевому рівнях [61].

Національні ініціативи повоєнного відновлення були нечисленними та непослідовними. Причини цього криються у політичних проблемах всередині країни. Поділ Боснії і Герцеговини на дві автономні утворення, Федерацію Боснії і Герцеговини та Сербську Республіку, призвів до того, що національні органи влади були нездатні ефективно співпрацювати для реалізації спільних завдань.

Роль державних органів у повоєнній відбудові була незначною та малоефективною. Президентство та парламент Боснії і Герцеговини не могли функціонувати через етнічні розбіжності. З 1995 року ані парламент, ані парламенти окремих утворень не прийняли законів, які б регламентували процес післявоєнного відновлення.

Місцеві органи влади були більш зацікавлені в проєктах відбудови. Вони мали прямий доступ до джерел фінансування та могли використовувати їх для вирішення місцевих проблем.

Роль Верховного представника щодо Боснії і Герцеговини була важливою. Він був призначений міжнародною спільнотою для сприяння реалізації ініціатив післявоєнного відновлення. Верховному представнику було надано повноваження звільняти державних посадовців та політиків, які саботували процес відбудови.

У перші два роки після війни допомога Сербській Республіці не надавалася через те, що в її уряді все ще перебували воєнні злочинці. Значна допомога була надана лише в 1998 році після виборів нового уряду.

Післявоєнну відбудову Боснії і Герцеговини також відрізняє участь у її процесі значної кількості неурядових та добровільних організацій. Вони надавали гуманітарну допомогу, допомагали відновлювати інфраструктуру та

сприяли соціальній реабілітації постраждалих від війни.

Міжнародне співтовариство може відігравати важливу роль у повоєнній відбудові, але важливо, щоб воно не втручалася у внутрішні справи країни. Країна, яка переживає повоєнну відбудову, повинна мати можливість самостійно визначати свою долю.

Україна повинна забезпечити, щоб міжнародна допомога була спрямована на реалізацію національних пріоритетів. Важливо, щоб Україна сама керувала процесом відбудови.

Роджер Масрсон висловив думку, що «важливу роль у плануванні відновлення України після війни повинно відігравати місцеве самоврядування. Одержавши важливий урок від Плану Маршалла, він підкреслив, що зовнішня допомога може бути надзвичайно ефективною, якщо вона спрямована на підтримку реформ, що укладають фундамент для успішного розвитку. Майбутній розвиток України буде залежати як від укріплення зв'язків з Європою, так і від зростання здатності місцевих органів влади відповідати потребам своїх громад» [62].

План Маршалла, також відомий як Європейська програма відновлення, був програмою економічної допомоги, яку США надали 16 країнам Європи після Другої світової війни. План був розроблений держсекретарем США Джорджем Маршаллом і оголошений ним 5 червня 1947 року.

План Маршалла передбачав надання допомоги у розмірі 13,1 мільярда доларів США (близько 122 мільярдів доларів США у цінах 2023 року) протягом чотирьох років. Ця допомога надавалася у формі грантів та кредитів, які використовувалися для відновлення зруйнованих під час війни інфраструктури, промисловості та сільського господарства.

План Маршалла мав значний успіх. Він допоміг відновити економіку Європи та сприяв її економічному зростанню в післявоєнний період. План також сприяв зміцненню політичної стабільності в Європі та створив основу для створення Європейського економічного співтовариства, яке пізніше стало Європейським Союзом.

План Моргентау, також відомий як план Моргентау-Блекберна, був планом економічної репарації, розробленим міністром фінансів США Генрі Моргентау та його заступником Кларенсом Блекберном. План був запропонований у 1944 році і передбачав перетворення Німеччини на аграрну країну.

Після Другої світової війни Західна Німеччина була в руїнах. Більшість промислових підприємств була знищена, транспортна інфраструктура була зруйнована, а населення було демотивованим і розбитим. У таких умовах відновлення країни було завданням надзвичайної складності.

Однак, завдяки вдалому поєднанню зовнішніх і внутрішніх факторів, Західна Німеччина змогла успішно відновитися і стати однією з найрозвиненіших країн світу.

«Одним з найважливіших зовнішніх факторів, які сприяли успіху післявоєнного відновлення ФРН, був План Маршалла. Цей план, який був реалізований США у 1948-1952 роках, надав Західній Німеччині та іншим країнам Європи фінансову допомогу на суму понад \$13 мільярдів. Ці кошти були використані для відновлення промисловості, транспорту та інших сфер економіки» [63].

Крім зовнішньої допомоги, успіх післявоєнного відновлення ФРН був також обумовлений рядом внутрішніх факторів. Серед них можна виділити:

1. Політична стабільність. У Західній Німеччині була встановлена демократична система, яка забезпечила стабільність і правову визначеність. Це створило сприятливі умови для економічного розвитку.

2. Народна підтримка реформ. Реформи, спрямовані на лібералізацію цін і торгівлі, стабілізацію грошового обігу та обмежене втручання держави в господарське життя, були підтримані більшістю населення. Це дозволило провести їх швидко і ефективно.

У контексті проблеми співвідношення держави і ринку в процесах повоєнної відбудови ФРН можна зробити висновок, що держава відіграла важливу роль у забезпеченні успіху цих процесів. Однак, держава не

намагалася повністю замінити ринок. Навпаки, вона створила умови для розвитку ринкової економіки.

Держава забезпечила стабільність економічного середовища, сприяла розвитку підприємництва та захисту прав споживачів. Вона також інвестувала в освіту і соціальну сферу, що сприяло підвищенню продуктивності праці та добробуту населення.

Завдяки цьому поєднанню ринкової економіки і державного регулювання Західна Німеччина змогла досягти швидкого економічного зростання і стати однією з найрозвиненіших країн світу.

Повоєнне відновлення ФРН є яскравим прикладом того, як можна успішно подолати наслідки масштабних руйнувань. Завдяки вдалому поєднанню зовнішніх і внутрішніх факторів, Західна Німеччина змогла відновитися і стати однією з найрозвиненіших країн світу.

План Моргентау був заснований на ідеї, що Німеччина була головною винуватницею Другої світової війни, і що вона повинна бути покарана за свої злочини. План також передбачав, що демілітаризація Німеччини та її розчленування допоможуть запобігти майбутнім війнам.

План Моргентау був відкинутий союзниками, які вважали, що він буде занадто жорстоким і призведе до економічного краху Німеччини. План також був відкинутий самими німцями, які вважали, що він позбавить їх національної гідності.

Основні відмінності між планом Маршалла та планом Моргентау полягають у наступному (табл. 3.1).

Південна Корея є яскравим прикладом успішної післявоєнної відбудови. У 1950-х роках країна була вщент зруйнована війною з Північною Кореєю. Однак, за кілька десятиліть, Південна Корея перетворилася на одну з найрозвиненіших країн світу.

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика плану Маршалла та плану Моргентау

Характеристики	План Маршалла	План Моргентау
----------------	---------------	----------------

Мета	Відновити економіку Європи та сприяти її економічному зростанню	Покарати Німеччину за її злочини під час Другої світової війни
Форма допомоги	Передбачав надання допомоги у формі грантів та кредитів	Передбачав надання допомоги у формі репарацій
Метод реалізації	Реалізовувався через спеціальні фонди, якими керували представники США та самих європейських країн	Реалізовувався безпосередньо через американські урядові органи
Результат	Був успішним і допоміг відновити економіку Європи	Був відкинтий і не був реалізований

Основними факторами успіху Південної Кореї полягали у такому:

1. Інвестиції в освіту та науку. Країна зробила ставку на майбутнє, інвестуючи у розвиток освіти та науки. Це дозволило підготувати кваліфіковані кадри, які стали запорукою якісної відбудови.

2. Стимули для внутрішніх інвестицій. Держава гарантувала збереження капіталів і надавала преференції для внутрішніх інвестицій. Це сприяло розвитку національної промисловості.

3. Орієнтир на експорт. Південна Корея орієнтувалася на виробництво продукції з високою доданою вартістю, яка користувалася попитом на світовому ринку. Це дозволило країні швидко наростити експорт і забезпечити економічне зростання.

Післявоєнна відбудова Хорватії є яскравим прикладом того, як країна може подолати наслідки війни та досягти економічного зростання. Однак, як і будь-який інший досвід, він має свої уроки, які можуть бути корисними для України.

Один із ключових уроків полягає в тому, що відновлення неможливо здійснити без чіткого плану. У перші роки після війни Хорватія діяла інтуїтивно, не маючи чіткого розуміння того, які саме заходи необхідні для відбудови. Це призвело до певних ускладнень, зокрема, до того, що не всі постраждали від війни отримали необхідну допомогу.

Ще один важливий урок полягає в тому, що відновлення вимагає значних інвестицій. Хорватія виділила на відновлення \$3,4 мільярда, що є значною сумою для невеликої країни. Однак навіть цих коштів не вистачило для того, щоб повністю відновити всі зруйновані об'єкти.

Нарешті, відновлення має бути комплексним. Необхідно не лише було відновити зруйновані інфраструктуру та житло, а й сприяти економічному зростанню. Хорватія змогла досягти успіху в цьому, завдяки реформуванню економіки та залученню іноземних інвестицій.

До початку масштабних будівельних робіт Україна має подолати ще один важливий виклик – розмінування, розчищення завалів, розбирання будівельного сміття та оцінювання масштабів руйнувань.

Цей процес є складним і багатограним, і важливо враховувати досвід інших країн, які відновлювалися після воєнних конфліктів. Одним із найбільш негативних прикладів є відновлення Бейрута після вибуху в порту 2020 року. Одним із головних недоліків у процесі відновлення Бейрута була відсутність належної утилізації будівельного сміття. В результаті навколо міста та на окремих ділянках морського узбережжя досі можна побачити сміттєві «терикони».

Також при відновленні Бейрута не врахували думку місцевих жителів та їхніх реальних потреб. Це призвело до того, що місто відбудовували «латками», його райони суттєво відрізняються один від одного, і немає відчуття «єдиного цілого». Це, в свою чергу, стало однією з причин конфронтацій між мешканцями різних частин Бейрута.

Серед інших помилок, допущених при відновленні Бейрута, можна назвати:

1. Спеціалізацію районів на спальні, ділові чи території для розваг. Цей підхід є характерним для середини минулого століття, але в епоху концепції «місто в місті» він є недоречним.

2. Нестачу зелених зон, пішохідної та велосипедної інфраструктури. Це призвело до того, що місто стало більш забрудненим та менш комфортним для життя.

Україна має можливість не припуститися таких помилок вже на етапі відновлення. Для цього необхідно:

1. Врахувати досвід інших країн, які відновлювалися після воєнних конфліктів.

2. Залучити до процесу відновлення місцевих жителів та їхні організації.

3. Забезпечити належну утилізацію будівельного сміття.

4. Створити всебічно розвинене місто з достатньою кількістю зелених зон, пішохідної та велосипедної інфраструктури.

Проаналізуємо ще унікальний досвід для повоєнної відбудови України уряду Швеції щодо подолання наслідків цунамі. Цунамі 2004 року завдало Шрі-Ланці величезних руйнувань. За оцінками, загинуло понад 30 тисяч людей, понад 1,5 мільйона людей залишилися без даху над головою, а економічні збитки оцінюються в \$10 мільярдів. Відновлення країни було складним і багатогранним процесом. Уряд Шрі-Ланки вжив низку заходів для подолання наслідків цунамі, зокрема:

1. Створення спеціальної агенції з відбудови з чіткою структурою. Комітет з відбудови нації складався з чиновників та бізнесменів високого рівня, він був створений так, щоб мінімізувати регуляторні перешкоди та швидко розгорнути діяльність.

2. Впровадження політики «відбудувати краще». Шрі-Ланка звела нові будинки за вищими стандартами, запровадила нові правила щодо будівництва, риболовлі та туризму у прибережних зонах, розробила освітні програми про те, що робити у випадку стихійних лих.

Ці заходи дозволили Шрі-Ланці досягти значних успіхів у відновленні. Вже через кілька років країна повернулася до нормального життя.

Однак, у процесі відбудови Шрі-Ланка також зробила ряд помилок, які слід враховувати Україні.

1. Відсутність добре спланованої політики з використання землі та управління будівництвом. Це призвело до дещо хаотичного процесу розподілу земельних ділянок та до різної якості будівництва.

2. Занадто сильне покладання на місцеву владу. Це створило диспропорції між регіонами.

3. Закриття агентства з відбудови занадто рано. Це перешкодило інституціоналізації досвіду та передачі знань.

3.2. Рекомендації щодо підвищення участі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України

Російська агресія завдала Україні безпрецедентних руйнувань. За оцінками Світового банку, загальні втрати країни від війни перевищують \$100 мільярдів. Це означає, що Україна має розпочати амбітний процес відновлення, який триватиме не один рік.

Особливість повоєнного відновлення України полягає в тому, що його необхідно розглядати як складову магістрального плану інтеграції до ЄС. Це означає, що відновлення має бути спрямоване не лише на відновлення фізичної інфраструктури, а й на створення конкурентоспроможної економіки, яка відповідає б стандартам ЄС.

Для досягнення цієї мети Україні необхідно буде провести ряд інституційних реформ, які сприятимуть:

1. Демократизації та верховенству права
2. Економічній свободі та конкуренції

3. Сталому розвитку

Ці реформи будуть вимагати значних зусиль і ресурсів. Однак, без них досягнення амбітної мети щодо не менш як семивідсоткового щорічного зростання ВВП упродовж найближчого десятиліття й доведення до 2032-2033 року його показника до \$500 мільярдів неможливе.

Порівняльний аналіз показника валового внутрішнього продукту (ВВП) різних країн на основі даних МВФ демонструє, що номінальний доларовий внутрішній валовий продукт Боснії і Герцеговини зріс у понад 3 рази протягом 1996-2005 років, у Хорватії впродовж 1994-2003 років – удвічі. Цікавим є приклад Іраку, номінальний ВВП якого впродовж 2003-2012 років зріс у 13,8 разу. Однак цей досвід є унікальним у багатьох аспектах, зокрема й у тому, що країна значно виграла від буму цін на нафту на початку 2000-х.

На основі цих даних можна зробити висновок, що зростання ВВП України у 5 разів у доларовому еквіваленті до 2032 року є досить амбітною ціллю. Для її досягнення Україні необхідно буде подолати низку викликів, зокрема: відновлення інфраструктури, яка була зруйнована внаслідок російської агресії; проведення реформ, які сприятимуть економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності країни; залучення іноземних інвестицій.

Враховуючи ці фактори, можна вважати, що прогноз уряду щодо зростання ВВП України у 5 разів до 2032 року є надоптимістичним. Однак, якщо Україна зможе успішно подолати виклики, що стоять перед нею, то ця мета може стати досяжною.

На думку багатьох аналітиків, для досягнення цієї мети Україні необхідно буде запропонувати додаткові підходи та рішення, про які навіть не думали при попередніх успішних спробах відбудови країн після воєнних конфліктів.

Серед можливих підходів та рішень:

1. Децентралізація влади. Децентралізація дозволить залучити місцеві громади до процесу відновлення і підвищити ефективність використання ресурсів.

2. Інформаційна відкритість. Інформаційна відкритість сприятиме прозорості та ефективності процесу відновлення.

3. Участь громадянського суспільства. Участь громадянського суспільства дозволить забезпечити належне врахування інтересів всіх зацікавлених сторін.

Впровадження цих підходів та рішень вимагатиме від України значних зусиль і реформ. Однак, у разі успішного виконання, вони можуть забезпечити країні стійке зростання та процвітання в майбутньому.

На підставі проведено дослідження, наведено у п.3.1, наведемо конкретні уроки, які Україна може запозичити з досвіду вищенаведених країн світу. Зокрема, з досвіду Ізраїлю:

1. Лібералізація економіки: Україна повинна скасувати державне регулювання цін та розподільну систему, щоб стимулювати приватну ініціативу та створити конкурентне середовище.

2. Розвиток інфраструктури: Україна повинна започаткувати реалізацію масштабних інфраструктурних проектів, щоб забезпечити економічне зростання та покращити якість життя населення.

3. Зміцнення військової безпеки: Україна повинна розвивати свій військово-промисловий комплекс, щоб забезпечити власну оборону та стати більш привабливим партнером для міжнародної спільноти.

Повоєнна відбудова Боснії і Герцеговини є важливим уроком для України. Вона показує, що для успішної відбудови країни після війни необхідно забезпечити ефективну співпрацю між національними та місцевими органами влади, а також міжнародною спільнотою. Важливо також забезпечити політичну стабільність і належний рівень правової безпеки.

Україна, яка переживає війну з Росією, може багато чого запозичити із боснійського досвіду повоєнної відбудови. Боснія і Герцеговина була зруйнована війною, яка тривала з 1992 по 1995 рік. Після війни країна отримала значну міжнародну допомогу, але процес відбудови був тривалим і складним.

Зазначимо деякі аспекти досвіду Боснії і Герцеговини, які можуть бути

корисними для України:

1. Важливість ефективної співпраці між національними та місцевими органами влади. У Боснії і Герцеговини національні органи влади були нездатні ефективно співпрацювати для реалізації спільних завдань. Це призвело до затримок у повоєнній відбудові та неефективного використання міжнародної допомоги. В Україні також існує ризик, що національні та місцеві органи влади не зможуть ефективно співпрацювати. Тому важливо розробити механізми, які сприятимуть такій співпраці.

2. Роль Верховного представника. Верховний представник щодо Боснії і Герцеговини відіграв важливу роль у повоєнній відбудові. Він сприяв реалізації ініціатив міжнародної спільноти та забезпечував політичну стабільність у країні. В Україні також може бути створена аналогічна посада, яка б сприяла ефективній реалізації повоєнної відбудови.

3. Участь неурядових та добродійних організацій. Неурядові та добродійні організації відіграли важливу роль у повоєнній відбудові Боснії і Герцеговини. Вони надавали гуманітарну допомогу, допомагали відновлювати інфраструктуру та сприяли соціальній реабілітації постраждалих від війни. В Україні також може бути розширена участь неурядових та добродійних організацій у повоєнній відбудові.

Окрім цього, ще можуть бути корисними для України:

1. Оцінка пріоритетизації.

Відбудова повинна базуватися на стратегічних цілях. Важливо визначити пріоритети, які будуть сприяти довгостроковому відновленню країни.

Для України пріоритетами відбудови можуть бути:

- Відновлення інфраструктури, яка була пошкоджена або знищена внаслідок війни.
- Реформи в галузі державного управління, які сприятимуть покращенню ефективності та прозорості влади.
- Соціальні програми, які допоможуть постраждалим від війни людям.

2. Ефективна боротьба з корупцією.

Корупція є серйозною проблемою, яка може негативно вплинути на процес відбудови. Іноземні донори повинні усвідомлювати корупційні ризики, з якими вони можуть зіткнутися у післявоєнних умовах. Вони повинні розробити механізми, які сприятимуть боротьбі з корупцією, наприклад, вимоги щодо прозорості використання міжнародної допомоги.

Україна також повинна вжити заходів для боротьби з корупцією. Це включає в себе реформи судової системи, посилення антикорупційних органів та підвищення прозорості діяльності державних органів.

3. Стратегічна візія.

Під час планування повоєнної відбудови необхідно мати чітке уявлення про те, якою країна повинна стати в майбутньому. Це допоможе визначити пріоритети та розробити ефективну стратегію відбудови.

Україна повинна розробити стратегію відбудови, яка буде відповідати її національним інтересам. Ця стратегія повинна бути спрямована на зміцнення економіки, забезпечення безпеки країни та створення справедливого суспільства.

4. Повоєнна зміна політичних еліт.

Війна часто призводить до зміни політичних еліт. Це пов'язано з тим, що війна може призвести до втрати довіри до існуючих політичних сил.

Україна також може скористатися війною для зміни політичних еліт. Це дозволить сформувати нові політичні сили, які будуть більш відповідальними перед народом і будуть прагнути до миру та розвитку країни.

5. Збільшення ролі національних ініціатив та одночасне зменшення іноземного втручання.

План Маршалла є позитивним прикладом для України, яка зараз бореться з наслідками повномасштабної війни росії. План Маршалла показав, що міжнародна допомога може бути ефективним інструментом для відновлення економіки після війни.

Україна вже отримує значну міжнародну допомогу, але для повної

відбудови їй знадобиться ще багато років. План Маршалла може бути корисним прикладом для України, як спланувати та реалізувати ефективну програму відбудови.

Експерти вважають, що досвід Південної Кореї може бути корисним для України. Зокрема, Україні слід:

1. Інвестувати в освіту та науку. Це дозволить підготувати кваліфіковані кадри, які стануть запорукою успішної відбудови.
2. Створити стимули для внутрішніх інвестицій. Це сприятиме розвитку національної економіки.
3. Орієнтуватися на виробництво продукції з високою доданою вартістю. Це дозволить Україні підвищити конкурентоспроможність на світовому ринку.

Звичайно, досвід Південної Кореї не може бути повністю перенесений на Україну. Однак, вивчення цього досвіду може допомогти Україні розробити ефективну програму відбудови, а саме:

1. Розробити довгострокову стратегію відбудови, яка б враховувала особливості української економіки та міжнародні реалії.
2. Забезпечити ефективне управління процесом відбудови.
3. Сприяти розвитку приватного сектору.
4. Створювати сприятливий інвестиційний клімат.
5. Залучати міжнародну допомогу.

Післявоєнна відбудова Хорватії є яскравим прикладом того, як країна може подолати наслідки війни та досягти економічного зростання. Однак, як і будь-який інший досвід, він має свої уроки, які можуть бути корисними для України.

Один із ключових уроків полягає в тому, що відновлення неможливо здійснити без чіткого плану. У перші роки після війни Хорватія діяла інтуїтивно, не маючи чіткого розуміння того, які саме заходи необхідні для відбудови. Це призвело до певних ускладнень, зокрема, до того, що не всі постраждалі від війни отримали необхідну допомогу.

Ще один важливий урок полягає в тому, що відновлення вимагає значних інвестицій. Хорватія виділила на відновлення \$3,4 мільярда, що є значною сумою для невеликої країни. Однак навіть цих коштів не вистачило для того, щоб повністю відновити всі зруйновані об'єкти.

Нарешті, відновлення має бути комплексним. Необхідно не лише відновити зруйновані інфраструктуру та житло, а й сприяти економічному зростанню. Хорватія змогла досягти успіху в цьому, завдяки реформуванню економіки та залученню іноземних інвестицій.

У контексті України уроки Хорватії можна сформулювати наступним чином:

1. Необхідно розробити чіткий план відновлення, який враховуватиме всі аспекти, включаючи відновлення інфраструктури, житла, економіки та соціальної сфери.
2. Для реалізації плану необхідно залучити значні інвестиції, як з боку держави, так і з боку міжнародних партнерів.
3. Відновлення має бути комплексним і включати не лише відновлення зруйнованих об'єктів, а й реформи, спрямовані на економічне зростання та соціальний розвиток.

Важливо також зазначити, що досвід Хорватії не може бути повністю перенесений на Україну. Різні країни мають різні особливості, які необхідно враховувати при розробці плану відбудови. Однак вивчення досвіду інших країн може допомогти Україні уникнути помилок і досягти успіху в процесі відновлення.

Відновлення України після російської агресії є складним і тривалим процесом, який вимагатиме широкого залучення всіх зацікавлених сторін. Серед них важливу роль мають відігравати інститути представницької влади, зокрема Верховна Рада України, місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування.

Верховна Рада України має відігравати провідну роль у розробці та реалізації стратегії повоєнного відновлення. Для цього необхідно:

1. Створити спеціальну комісію Верховної Ради з питань повоєнного відновлення України. Ця комісія має розробити план відновлення, який враховуватиме всі аспекти цього процесу, включаючи використання землі, будівництво, соціальний захист та економічний розвиток.

2. Забезпечити прозорість і підзвітність процесу відновлення. Верховна Рада має регулярно інформувати суспільство про хід відновлення та відповідати на запитання громадян.

3. Забезпечити ефективне використання міжнародної допомоги. Верховна Рада має ухвалити законодавство, яке регулюватиме процес отримання та використання міжнародної допомоги.

Місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування мають відігравати важливу роль у реалізації плану відновлення на місцях. Для цього необхідно:

1. Створити спеціальні структури для реалізації плану відновлення на місцях. Ці структури мають бути підзвітні місцевим громадам.

2. Забезпечити прозорість і підзвітність процесу відновлення на місцях. Місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування мають регулярно інформувати громадян про хід відновлення.

3. Забезпечити ефективне використання місцевих ресурсів. Місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування мають розробити програми використання місцевих ресурсів для відновлення.

З метою підвищення участі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України необхідно також:

1. Провести освітню кампанію для громадян та представників інститутів представницької влади щодо важливості участі в процесі відновлення.

2. Створити механізми залучення громадськості до процесу відновлення.

3. Забезпечити ефективне співробітництво між інститутами представницької влади та іншими зацікавленими сторонами.

Реалізація цих рекомендацій допоможе забезпечити ефективне та справедливе повоєнне відновлення України.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі сформовано ряд теоретичних, методичних і практичних положень щодо участі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України. Основні результати дослідження знайшли відображення у висновках і пропозиціях в контексті визначених у роботі мети і завдань.

Встановлено, що представницька влада є ключовою формою реалізації народовладдя та захисту народного суверенітету. Вона передбачає делегування народом своїх повноважень обраним представникам, які здійснюють владу від імені та на користь народу. Ідея представницької влади виникла в Стародавній Греції та Римі, а її розвиток у сучасних демократичних державах пов'язаний з такими мислителями, як Джон Локк, Шарль-Луї Монтеск'є та Джеймс Медісон. Основними принципами парламентаризму є розподіл влади, визнання головної ролі законодавчої влади, суверенітет народу, загальне виборче право та політичне панування найбільш популярних партій. Парламентаризм у сучасному світі переживає трансформацію, яка проявляється у посиленні виконавчої влади та ролі уряду.

Ідентифіковано, що представницька влада є складним і багатограним феноменом, який є предметом досліджень представників різних галузей науки; ефективність представницької влади залежить від таких факторів, як: наявність легітимної держави з чітким розподілом повноважень та дотриманням принципів конституціоналізму; наявність різноманітних фракцій, які відображають спільні інтереси громадян; активне громадянство, яке бере участь у політичному процесі та контролює діяльність органів влади.

Виявлено, що участь інститутів представницької влади у реформі державного управління полягає у формуванні правових основ реформи, а також у контролі за її реалізацією. Участь інститутів представницької влади в Україні має такі особливості. Верховна Рада України відіграє вирішальну роль у

формуванні правових основ реформи. Вона ухвалює закони, які регулюють процес реформи, а також контролює діяльність уряду, який відповідає за її реалізацію. Місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування також беруть участь у реформі. Вони розробляють і реалізують програми розвитку своїх територій, а також здійснюють контроль за виконанням законів на місцях.

Встановлено, що участь інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України має ряд особливостей, які визначають її характер та ефективність. По-перше, повоєнна відбудова України є складним та масштабним процесом, який вимагає значних ресурсів та зусиль. Вона передбачає відновлення інфраструктури, житла, промисловості, соціальної сфери, а також забезпечення потреб населення. По-друге, повоєнна відбудова України відбувається в умовах воєнного стану та міжнародної кризи. Це створює додаткові труднощі та ризики для її реалізації. По-третє, повоєнна відбудова України має відбуватися в умовах трансформації політичної, економічної та соціальної системи країни. Це вимагає координації зусиль різних органів влади, а також залучення громадянського суспільства. У сучасних умовах в Україні інститути представницької влади відіграють важливу роль у повоєнній відбудові. Верховна Рада України ухвалила ряд законів, спрямованих на забезпечення цього процесу.

Виявлено, що впродовж 2022 року Парламент України прийняв 399 законів, з них 157 законів воєнного часу. З них 74 закони воєнного часу стосуються правової сфери, а 83 – галузевого розвитку. Також було прийнято понад 400 постанов воєнного часу. Верховна Рада України рішуче підтримала Президента України в його зусиллях з відбиття російської агресії. За 10 місяців війни вона затвердила 12 Указів Президента України.

Встановлено на основі вітчизняного досвіду повоєнного відновлення, що інститути представницької влади можуть відігравати важливу роль у цьому процесі. Так, Верховна Рада України внесла значний внесок у відновлення країни після Другої світової війни. Вона прийняла низку законодавчих актів, які сприяли відновленню економіки, промисловості, сільського господарства та

соціальної сфери. Для успішного повоєнного відновлення України необхідно забезпечити ефективну роботу інститутів представницької влади. Це можна зробити шляхом: вдосконалення законодавчої бази, що регулює діяльність інститутів представницької влади; підвищення кваліфікації депутатів та інших посадових осіб інститутів представницької влади; забезпечення прозорості та підзвітності інститутів представницької влади. На сьогоднішній день Верховна Рада України вже вжила певних заходів для забезпечення ефективної своєї роботи у повоєнній відбудові країни. Надалі Верховна Рада України повинна продовжувати працювати над удосконаленням законодавчої бази, підвищенням кваліфікації депутатів та забезпеченням прозорості та підзвітності своєї роботи. Це дозволить забезпечити ефективну участь інститутів представницької влади у повоєнному відновленні України та сприятиме її швидкому і успішному розвитку.

Розроблено на основі аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду, а також на підставі вищенаведених висновків, рекомендації щодо підвищення участі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України:

1. Вдосконалення законодавчої бази, що регулює діяльність інститутів представницької влади. Законодавство має передбачати чіткі механізми участі інститутів представницької влади у процесі повоєнного відновлення, зокрема: право на розробку та внесення законопроектів, які стосуються повоєнного відновлення; право на контроль за виконанням законів та інших нормативно-правових актів, які стосуються повоєнного відновлення; право на участь у бюджетному плануванні; право на співпрацю з міжнародними організаціями та інституціями, які надають допомогу у повоєнному відновленні.

2. Підвищення кваліфікації депутатів та інших посадових осіб інститутів представницької влади. Депутати та інші посадові особи інститутів представницької влади повинні мати необхідні знання та навички для ефективної участі у процесі повоєнного відновлення. Для цього необхідно забезпечити їхню підготовку та підвищення кваліфікації у сфері повоєнного відновлення, зокрема: проведення навчальних курсів та семінарів; залучення до

міжнародних програм та проектів, які стосуються повоєнного відновлення.

3. Забезпечення прозорості та підзвітності інститутів представницької влади. Громадяни повинні мати можливість контролювати діяльність інститутів представницької влади у процесі повоєнного відновлення. Для цього необхідно забезпечити прозорість та підзвітність цієї діяльності, зокрема: публічне розкриття інформації про діяльність інститутів представницької влади у сфері повоєнного відновлення; запровадження механізмів громадського контролю за діяльністю інститутів представницької влади.

Реалізація цих рекомендацій дозволить підвищити ефективність участі інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України та сприятиме успішному виконанню цієї складної та відповідальної задачі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Представницька влада у державотворчому процесі України : монографія / за ред. В. А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2018. 384 с.
2. Оболенський О. Ю. Державна служба : підручник. Київ : КНЕУ, 2006. 472с.
3. Словник-довідник правових, політологічних, соціологічних та економічних термінів : навчальний посібник / уклад.: І. П. Байрак, В. К. Збарський, О. В. Грабовський, В. І. Курило, Л. І. Курило. Київ : Міленіум, 2008. 296 с.
4. Парламентаризм: реєстр термінів і понять: друге видання / О. Л. Копиленко та ін. Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2014. 498 с.
5. Sources of the Political Thought of James Madison. Indianapolis : Bobbs Merrile, 1973. P. 501–509.
6. Lipset S. Capitalist Development and Democracy / By Dietrich Rueschemeyer, Evelyne Huber Stephens, and John D. Stephens. Chicago : University of Chicago Press, 1992. 398 p.
7. Lijphart A. Constitutional Choices for New Democracies / A. Lijphart // Journal of Democracy. 1991. Vol. 2. N 3. P. 42–48.
8. Dahl R. Democracy and Its Critics / R. Dahl. Yale : Yale University Press, 1989. 1562 p.
9. Arter D. The Model of Parliaments in the Future? The case of the Finnish Committee for the Future / D. Arter. Polittikka, 2000. 42(3). P. 149–163.
10. Роулз Д. Політичний лібералізм / Д. Роулз // Сучасна політична філософія. Антологія. Київ : Основи, 1998. С. 192–238.
11. Гошовська В. А., Орлів М. С. Використання хмарних технологій у підвищенні кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Підготовка фахівців у галузі знань «Державне управління» : матеріали щоріч. наук.-практ. конф. за між нар. участю (Київ 6-7 листопада 2014 р.) / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, М. М. Білинської, В. М. Сороко. Київ : НАДУ, 2014.

С. 231–232.

12. Етика, парламент, журналісти: міжнародні стандарти та досвід взаємодії : збірник документів / пер. з іноз. мов. Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2017. 155 с.

13. Журавський В. Український парламентаризм на сучасному етапі: теоретико-правовий аспект : монографія. Київ, 2001. 248 с.

14. Інститут законодавства Верховної Ради України: новий вимір дослідницької служби парламенту / упоряд. : О. Л. Копиленко, Є. Р. Бершеда ; Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2019. 113 с.

15. Політика, право і влада в контексті трансформаційних процесів в Україні : монографія / [за ред. І. О. Кресіної]. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. 304 с.

16. Колодій А. М. Принципи права України : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 208 с.

17. Копиленко О. Л., Богачова О. В. Законотворчість і законознавство : хрестоматія. Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2011. 904 с.

18. Концептуальне законотворення: теоретична модель та практична доцільність / за заг. ред. О. Л. Копиленка. Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2018. 200 с.

19. Шаповал В. М. Основи теорії парламентаризму : монографія. Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. 136 с.

20. Шемшученко Ю. Теоретико-методологічні проблеми сучасного конституціоналізму та державного управління в Україні. Право України. 2009. № 11. С. 19–25.

21. Гошовська В. А., Пашко Л. А., Фугель Л. М. Кадровий менеджмент як складова управління людськими ресурсами в системі державного управління : навч.-метод. матеріали / упоряд. Ю. В. Стрілецька. Київ : НАДУ, 2013. 96 с.

22. Публічне управління: український вимір : матеріали щорічної наук.-практ. конференції, 7 грудня 2022 р., м. Харків; електронне видання. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2023. 176 с.

23. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 10.11.2023).

24. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://rada.gov.ua/en> (дата звернення: 03.11.2023).

25. Офіційний сайт Освітнього хаба міста Києва. URL: <http://www.eduhub.in.ua> (дата звернення: 03.11.2023).

26. Данилюк Ю. В. Конституційні правовідносини в Україні: питання теорії та практики : монографія / за заг. ред. О. Л. Копиленка. Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. 191 с.

27. Захарченко П. П., Кузьминець О. В. Історія держави та права України : навчальний посібник для дистанційного навчання. Київ : Університет «Україна», 2005. 208 с.

28. Копиленко О. Л., Богачова О. В. Законотворчість і законознавство : хрестоматія. Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2011. 904 с.

29. Концептуальне законотворення: теоретична модель та практична доцільність / за заг. ред. О. Л. Копиленка. Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2018. 200 с.

30. Колодій А. М. Принципи права України : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 208 с.

31. Мельник А., Адамик В. Інтелектуалізація процесу реалізації стратегій регіонального розвитку: виклики сучасного стану та шляхи розв'язання проблем. Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах війни та післявоєнної відбудови України : матеріали доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Тернопіль, 31 травня 2022 р. Тернопіль, 2022. С. 55–60.

32. Парламентські підсумки 2022 року. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Top-novyna/231794.html>.

33. Дудко І. До питання про дипломатію і міжнародні зв'язки Верховної Ради України в умовах широкомасштабної агресії РФ. Вісник Львівського

університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2022. Випуск 42. С. 202-219. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/42_2022/27.pdf/

34. Гошовська В.А. Парламентаризм: підручник. 2-ге вид., допов. й розшир. / В.А. Гошовська та ін. Київ: НАДУ, 2019. 704 с.

35. Гошовський В. Верховна Рада України IX скликання в умовах війни з РФ: успішні практики та складні рішення. Конституційний вимір українського цивілізаційного вибору : матеріали IV-го Конгресу парламентаристів до Дня Конституції України (Київ, 28 черв. 2023 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ : Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2023. 84 с.

36. Указ Президента «Про введення надзвичайного стану в окремих регіонах України» № 2101-IX від 23.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/63/2022#Text> (дата звернення: 06.11.2023).

37. Указ Президента «Про використання Збройних Сил України та інших військових формувань» № 2106-IX від 03.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66/2022#Text> (дата звернення: 07.11.2023).

38. Указ Президента «Про введення воєнного стану» № 2102-IX від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2> (дата звернення: 06.11.2023).

39. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо уточнення завдань та основ підготовки і ведення національного спротиву» 2024-IX від 27.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2024-20#Text> (дата звернення: 05.11.2023).

40. Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про основи національного спротиву" щодо надання можливості територіальній обороні виконувати завдання в районах ведення воєнних (бойових) дій» 2237-IX від 03.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2237-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

41. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про основи

національного спротиву щодо вдосконалення порядку комплектування і соціального забезпечення Сил територіальної оборони Збройних Сил України та добровольчих формувань територіальних громад» 2170-IX від 01.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2170-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

42. Закон України «Про внесення зміни до розділу IV «Прикінцеві положення «Закону України «Про Службу військового капеланства» щодо дати набрання чинності» 2131-IX від 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2131-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

43. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування питань, пов'язаних із військовополоненими в особливий період» 2158-IX від 24.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2158-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

44. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері активної протидії агресії у кіберпросторі» 2470-IX від 28.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2470-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

45. Закон України «Про внесення змін до статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо розширення переліку осіб, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації» 2491-IX від 29.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2491-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

46. Закон України «Про внесення змін до статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації деяких категорій громадян» 2196-IX від 14.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2196-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

47. Закон України «Про внесення зміни до пункту 18 статті 10-1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» щодо надання військовослужбовцям відпусток під час дії воєнного стану» 2822-IX від 01.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2822-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

48. Закон України «Про внесення зміни до статті 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» щодо вдосконалення порядку надання медичної допомоги військовослужбовцям в умовах воєнного стану» щодо надання військовослужбовцям відпусток під час дії воєнного стану» 2171-IX від 01.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2171-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

49. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо здійснення моніторингу потенційних загроз національній безпеці України у сфері економіки» 2182-IX від 01.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2182-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

50. Закон України «Про внесення зміни до пункту 5-2 розділу 9 «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» щодо застосування його положень під час дії воєнного стану» 2175-IX від 01.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2175-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

51. Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» 2174-IX від 01.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2174-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

52. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності санкцій, пов'язаних з активами окремих осіб» 2257-IX від 12.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2257-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

53. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності санкцій, пов'язаних з активами окремих осіб» 2257-IX від 12.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2257-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

54. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та інших законодавчих актів України щодо здійснення оборонних та публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану» 2526-IX від

16.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2526-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

55. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо оптимізації деяких питань примусового відчуження та вилучення майна в умовах правового режиму воєнного стану» 2561-IX від 06.09.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2561-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

56. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку установок зберігання енергії» 2046-IX від 15.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2046-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

57. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» 2762-IX від 16.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2762-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

58. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення дозвільної діяльності у сфері використання ядерної енергії» 2755-IX від 16.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2755-20#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

59. Постанова ВРУ «Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні»» 2188-IX від 14.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-ix#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

60. Нечипоренко М. Відродження після війни. Світовий досвід економічного успіху для України. The Page. URL: <https://thepage.ua/ua/news/yaki-varianti-vidnovlennya-ukrayiniye-upovoyennij-chas> (дата звернення: 13.11.2023).

61. Боснійський досвід повоєнної відбудови The Page. URL: <https://dyvys.info/2023/09/29/yak-vykorystaty-bosnijskyj-dosvid/> (дата звернення: 13.11.2023).

62. Україно-британський проєкт «Інноваційні міста: кращі практики післявоєнної відбудови». URL: <https://www.facebook.com/events> (дата звернення: 13.11.2023).

63. Кудласевич О. Позитивний досвід співвідношення держави і ринку у повоєнному відновленні економіки. Міжнародний історичний досвід повоєнної

реконструкції економіки: уроки для України : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27 квітня 2023 р.) / ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», Інститут вищої освіти НАПН України. Електрон. дані. К., 2023. 125 с.
URL: <http://ief.org.ua/wpcontent/uploads/2023/05/Mizhnar-istor-dosvid-povojen-rekonstrukcii-uroky-dla-Ukrainy.pdf>.